

การจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

พ.ศ. 2468 - 2475

1. แนวความคิดและนโยบายการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว นับเป็นระยะที่ฐานะการเงินของประเทศตกต่ำทรุดหนัก พร้อมกันนั้นได้มีการปลดข้าราชการ ขุนเล็กหน่วยราชการ อาทิเช่น กลังมณฑล ปลัดจังหวัด 35 จังหวัด ขุนหน่วยราชการ เช่น กรมศิลปากรและหน่วยงาน เช่น ศาล และไคร้มโรงเรียนด้วย เช่น โรงเรียนมหาดเล็กหลวงรวมกับโรงเรียนราชวิทยาลัย เป็นโรงเรียนราชวิทยาลัย ขุนมณฑลมหารามฎร สุรานฎร ร้อยเอ็ด ขุนลราชธานี ขุนจังหวัดกระบี่นบุรี ฯลฯ¹ หลังจากนั้นข้าราชการทั้งที่ปลดและลาออกมีเป็นจำนวนมาก ข้าราชการที่ลาออกคิด ๆ กัน ขึ้นเจ้าพระยาตำแหน่งเสนาบดีถึง 3 ท่าน คือ

เจ้าพระยาอภัยราชามหาบุษยิธรรมธรม	เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม
เจ้าพระยาธรรมมาธิกรณาธิบดี	เสนาบดีกระทรวงวัง
และเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี	เสนาบดีกระทรวงธรรมการ

ลาออกเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2469

สำหรับกระทรวงธรรมการนี้ได้รับผลกระทบกระเทือนมาก เมื่อเสนาบดีลาออก ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มหาเสวกโท

¹ ม.ล.ปิ่น มาลากุล, การศึกษาสมัยที่มหาอำมาตย์เอกพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าธานีนิวัต ทรงเป็นเสนาบดีกระทรวงธรรมการ, (พระนคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์, 2512).

พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าธานีนิวัต¹ ผู้ช่วยราชเลขาธิการและราชเลขานุการฝ่าย
ต่างประเทศ เป็นผู้รั้งตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงธรรมการ และได้ดำรงตำแหน่งเมื่อวันที่ 1
เมษายน 2470 การเปลี่ยนตัวเสนาบดีกระทรวงธรรมการครั้งนี้ ม.ล.ปิ่น มาลากุล ได้เขียน
ไว้ว่า

. . . การที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
เปลี่ยนตัวเสนาบดีกระทรวงธรรมการในครั้งนี้ คงจะไม่ใช่เพราะงานการศึกษา
เป็นของง่ายเป็นแน่ เศรษฐกิจกำลังตกต่ำ งบประมาณทั้งประเทศกำลังจะลดลง
ถ้ากระทรวงธรรมการได้เท่าเดิม ก็คงจะนับว่าเป็นบุญ ขอให้จริงก็มีอยู่ว่างประมาณ
กระทรวงธรรมการ พ.ศ.2470 ลดลงเพียง 189 บาท แต่ พ.ศ.2471 กลับขึ้นเป็น
250,000 บาท บุคคลจำนวนมากมีใค้คาดฝันว่าจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต ประสูติเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2428
สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2517 มีพระนามเดิมว่า หม่อมเจ้าธานีนิวัต ทรงได้รับการ
ศึกษาขั้นต้นในพระบรมมหาราชวังสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ร่วมกับ
บรรดาพระเจ้าลูกยาเธอทั้งปวง จากนั้นจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เสด็จไปศึกษา ณ
ประเทศอังกฤษ ใน พ.ศ.2442 ทรงได้รับการศึกษาอย่างสมบูรณ์แบบ โดยเฉพาะจาก
โรงเรียนรักบี้ซัมมัม ซึ่งถือว่าเป็นโรงเรียนหนึ่งในโรงเรียนมัธยมศึกษาชั้นเยี่ยมของอังกฤษ
ต่อจากนั้นได้ทรงศึกษาต่อ ณ วิทยาลัยเมอร์ตันแห่งมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด ทรงศึกษาวิชา
โบราณคดีวันออก ประวัติศาสตร์ และภาษาเยอรมัน ได้รับปริญญาเกียรตินิยมอันดับ 2
ซึ่งนับว่าเป็นเกียรติสูงในการศึกษา ทรงเคยดำรงตำแหน่งผู้ช่วยราชเลขาธิการ เลขาธิการ
องคมนตรีสภา เลขานุการเสนาบดีสภา และราชเลขานุการในสมเด็จพระศรีพัชรินทรา-
บรมราชินีนาถ.

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัตมาเป็นเสนาบดีกระทรวงนี้ เราไม่สามารถจะทราบแน่ชัดว่า พระราชวินิจฉัยในเรื่องนี้มีรายละเอียดประการใด นอกจากจะเดากันว่า พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัตเคยทรงดำรงตำแหน่งสำคัญ คือ ผู้ช่วยราชเลขาธิการราชเลขาธิการฝ่ายต่างประเทศ เลขาธิการองคมนตรีสภา และเลขาธิการเสนาบดีสภา คงจะทรงทราบพระบรมราโชบายดีและคงสามารถปรับปรุงงานการศึกษา ในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำนั้นได้ เรื่องการศึกษาภาคบังคับนั้น ไม่น่าเป็นห่วง เป็นแต่มีเงินมากก็ขยายได้มาก มีเงินน้อยก็ขยายได้น้อย สิ่งที่น่าเป็นห่วง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่เพิ่งจะก่อสร้างสร้างตัว . . .¹

นโยบายการจัดการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ จะทราบได้จากบันทึกของพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าธานีนิวัต เสนาบดีกระทรวงธรรมการ ความว่า

. . . ตั้งแต่ พ.ศ. 2464 มารัฐบาลได้บังคับให้พลเมืองต้องผ่านประถมศึกษา สามัญและ (ถ้าที่ไหนสามารถจะจัดได้) วิสามัญด้วย โดยวิธีอันปรากฏในพระราชบัญญัติประถมศึกษา ส่วนมัธยมศึกษา นั้น เป็นการเล่าเรียนตามสมัครใจมีเป็นส่วนมาก เฉพาะแผนกสามัญ . . . ทางสามัญศึกษาเอง ก็ได้ขยายกิจการใหญ่เกินส่วนเป็นเหตุให้โรงเรียนมัธยมในกรุงเทพฯ มีมากกว่าส่วนที่กำหนดไว้ในโครงการมาก ช้าไม่มีโรงเรียนวิสามัญที่จะรับพวกที่สำเร็จสามัญศึกษานี้พอเพียง ในไม่ช้าจะมีพวก educated unemployed เต็มไปหมด . . . โครงการศึกษาที่ใช้อยู่เวลานั้นนั้น หาได้ผลเต็มที่ตามปรารถนาไม่ เพราะดำเนินการไม่พอเพียง และทุนรอนไม่พอประการหนึ่ง เพราะเหตุสุคดียุติ เช่น ในเรื่องผู้ปกครองยังอ่อนต่อการยอมรับอยู่มากอีกประการหนึ่ง และเหตุสำคัญที่สุดนั้น ดูเหมือนอยู่ที่ว่าผู้ดำเนินการศึกษาใคร่รวดยุติถึง means มากกว่า the end of an education เพราะฉะนั้นเมื่อเราจะแก้ไขเราควรจะต้องตกลงกันเสียก่อนว่าอะไรเป็นอะไร . . .

¹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 7, ศ. 2/7, ประกาศเปลี่ยนเสนาบดี.

เมื่อคำนึงว่าคุณไทยเวลานี้สามารถและไม่สามารถในทางใดแล้ว คำตอบจะมา
ทันทีว่า คนไทยไม่หย่อนควยสติปัญญาหรือความสามารถที่จะเรียนรู้เลย หากหย่อนควย
ไม่รู้จักการประกอบอาชีพ ซึ่งเกิดจากไม่มีความจำเป็นบังคับ เช่น จะอดตาย เป็นต้น
คนที่ได้รับการศึกษาโดยมากยังคงหวังที่จะทำงานชนิดเบา ถ้าอยู่ในราชการก็ก็ยังดี
แม้ครูเองที่ควรจะเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนไปในทางอาชีพ ส่วนมากก็ดูเหมือนจะนึกไม่ออก
ว่าวิชาชีพที่แท้จริงจะเป็นอย่างไร และเหตุใดเมื่อมาเข้าโรงเรียนแล้วจึงจะไม่ทัพบม
วิชา หนังสือเสียเป็นส่วนมาก

เวลานี้ท่านผู้ใหญ่ในรัฐบาลคงไม่มีผู้ใดค้านแล้วว่า ส่วนมากของพลเมืองไทยควรจะ
หันหน้าเข้าหาวิชาชีพ โดยเฉพาะกสิกรรมยิ่งกว่าอื่น ตามลักษณะของบ้านเมืองเมื่อ
ใคร่ครวญความนี้ดู ประกอบด้วยความบกพร่องที่โกลาหลมาข้างต้นแล้ว จึงเห็นว่า
วัตถุประสงค์ยิ่งใหญ่ของเราพอจะสรุปความลงไป ดังต่อไปนี้

- 1.) อบรมเด็กให้โตขึ้นเป็นผู้ที่มีความรู้ตามสมควรแก่ศักยภาพ ทั้งแผนกสามัญและ
วิสามัญศึกษา (ตามโครงการเดิม)
- 2.) อบรมเด็กส่วนมากให้รักและนิยมวิชาชีพในท้องถิ่นของตน เพื่อจะไ้สามารถ
ปกครองที่คืนของบรรพบุรุษ โดยมีต้องละทิ้งที่คืนและโดยมีไหวพริบที่จะทำให้อาชีพนั้น ๆ
เจริญงอกงามขึ้น โดยสำคัญ
- 3.) อบรมให้เป็นผู้ที่มีร่างกายแข็งแรง รู้จักแก่และกันโรคภัยไข้เจ็บ
- 4.) อบรมให้เป็นผู้มีจรรยาดีตามสมัยนิยม เช่น ให้เป็นผู้มั่นคงแน่วแน่มมีความพอใจ
เป็นคติ คือไม่ให้คิดว่าคนฉลาดจำเป็นจะต้องไม่พอใจ ความเจริญจำเป็นจะต้องเกิดจากการ
พลิกแผ่นดินให้กว่า ความซื่อสัตย์สุจริตจำเป็นจะต้องเกิดจากการหลบหลีกหนีผู้ใหญ่
เห็นการวัชระกรมเป็นการประจบสอพลอ อบรมให้มีความขยันหมั่นเพียรไม่ส่ำรวยและ
ไม่ถูกการออกแรงทำงานที่สุจริต ✓

ถ้าวัตถุประสงค์ของการศึกษาควรจะเป็นดังข้อความข้างต้นนี้แล้ว ก็จำเป็นจะต้องเพิ่มเติม
และเปลี่ยนแปลงส่วนแห่งการศึกษาไปจากโครงการที่ใช้อยู่เวลานี้บ้าง แต่ความ
เปลี่ยนแปลงสำคัญที่สุดก็น้อยอยู่ที่วิธีดำเนินการ ซึ่งผู้บันทึกเห็นว่า เป็นเหตุใหญ่ที่สุดแห่ง
ความบกพร่องของการศึกษา หรือจะกล่าววาทบพร่องเพราะวิธีดำเนินการก็น่าจะไม่ผิด

เพราะแท้จริงโครงการ ร.ศ.131 นั้นก็มากหากวางกำหนดเวลาไว้ยาวเกินไปตั้ง 30 ปี จึงจะบริบูรณ์ก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่โครงการอันนั้น จะต้องผันผยไปเสียตั้งแต่ กอนถึงครึ่งอายุ

จึงเห็นว่าควรจะล้มโครงการ ร.ศ.131 เสียตั้งโครงการขึ้นใหม่ไม่ใช่เป็น โครงเดี่ยว แต่เป็น group of schemes ซึ่งรัฐบาลจะเลือกทำตามแต่ที่จะมีกำลัง ตามกาละ และโครงการหมื่นนี้อาจแบ่งได้ทำนองดังต่อไปนี้

1.) โครงการศึกษาสำหรับชาติ ก็นความถึงประถมศึกษาซึ่งควรจะต้อง ให้อวมวิสามัญศึกษา เข้าไปช่วยสำหรับนักเรียนทุกคน แทนที่จะให้เลือกเหมือนอย่าง แรกก่อนในการประถมศึกษา ถ้าคิดเทียบชั้นเปรียบกับหลักสูตร เก่าแล้ว บางที่จะผ่อน ให้อวิชาหนังสือและเลขต่ำลงมาอีกข้างก็เป็นได้ เพื่อจะเฉลี่ยเวลามาช่วยอบรมให้ได้ ผลตามวัตถุประสงค์ข้อ 2, 3, 4 เป็นคนว่า จะเพิ่มเวลาให้ได้ไปลงแรงช่วยทำ การอาชีพจริง ๆ และอยากจะทำส่งเสริมการลูกเสือหรืออนุชาชค เพื่อหวังเป็นอุปกรณ แก่การอบรมข้อ 4

2.) โครงการสามัญศึกษาชั้นมัธยม ไม่สู้จะต่างกับที่ทำอยู่เวลานี้ก็มากนัก นอกจากจะเปิดทางให้เด็กเรียนชั้นมัธยมควบกันไปกับวิชาชีพได้โดยสละวิชาหนังสือ บางอย่าง เช่น ภาษาต่างประเทศเสียบ้าง มุ่งหมายจะให้เป็นที่เลือกสำหรับชาว บ้านนอกที่ปรารถนาจะเรียนวิชาชีพชั้นสูงขึ้นไปกว่าชั้นประถม

3.) โครงการวิสามัญศึกษาชั้นมัธยม เป็นเรื่องใหม่ที่ต้องหมักหมมยิ่งขึ้นอีก มาก เพื่อเด็กที่จบชั้นมัธยมตอนใด ๆ ก็ตาม จะได้มีโอกาสเรียนวิชาชีพสูงขึ้นไปอีกบ้าง ในการนี้รัฐบาลยังไม่เคยไค่ลงทุนเลย ที่มีอยู่บ้างก็โดยเรียกเงินแผนกอื่นมาทดลองเป็น การเล็กน้อย

4.) โครงการฝึกหัดครู จะต้องจัดใหม่โดยแข็งแรง เพื่อเพาะคนขึ้นไว้สอน ให้ถูกทางจริง ๆ

ส่วนการบูรณาการรวมทั้งการเขียนตำราด้วย ก็ยังจะต้องแก้ไขดัดแปลงให้ได้นลคื
เพื่อการตรวจตราและดำเนินการให้โดยดียิ่งขึ้นบ้าง . . .¹

จากข้อ 2 ข้างต้นมีโครงการสามัญศึกษาชั้นมัธยมศึกษาชั้นนั้น ยังมีนโยบายการมัธยมศึกษา
ที่บ่งเฉพาะลงไป ถึงปริมาณการผลิตนักเรียนที่สำเร็จมัศึกษามีมากไป โดยรัฐบาลควรจะ
เน้นทางด้านชั้นประถมศึกษา ดังรายงานของเสนาบดีกระทรวงธรรมการ ความว่า

. . . โรงเรียนมัธยมมีมากเกินกว่าสก็มีการศึกษาอยู่แล้ว . . . การเรียนมัธยม
สามัญ โดยปกติและตามสก็มีการศึกษานั้นก็เพื่อเป็นสพานไปสู่วิชาชีพชั้นสูงต่าง ๆ
แต่เวลานี้การเรียนวิชาชีพชั้นสูงต่าง ๆ มีน้อย มักมีเฉพาะสำนักซึ่งเตรียมคนเข้า
รับราชการ เพราะวิชาชีพอื่น ๆ ไม่ใครมีนักเรียนปรารถนาจะเรียน ฉะนั้นผู้เรียนจบ
มัธยมสามัญจึงมีอยู่มากที่ไม่รู้หรือไม่เห็นจำเป็นจะไปไหนต่อไป อันเป็นของไม่พึงปรารถนา
จึงเห็นว่า ยังไม่ควรจะส่งเสริมให้คนเรียนชั้นมัธยมสูง ๆ มากเกินกว่าที่จะมีหนทางไปไค้
โดยสวัสดิภาพ . . . รัฐบาลปรารถนาจะแบ่งการศึกษาชั้นประถมให้แพร่หลายโดยเร็ว
ที่สุดที่จะเป็นไค้ . . .²

และอีกประเด็นหนึ่งที่ทำให้เห็นว่ากระทรวงธรรมการมีนโยบายที่จำกัดปริมาณเด็ก
ที่จบมัศึกษามีมากไป โดยวิธีการขึ้นค่าเล่าเรียนเพิ่มขึ้นจากเดิม ดังนี้

¹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 6 - 7, ศ.2/2 บันทึกเรื่อง
การศึกษาของพระองค์เจ้าธานีนิวัต, ศ.2/2(92 - 95) ไม่ไค้ลงวันเดือนปีไว้ (อยู่ในแฟ้ม
เกี่ยวกับพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ รัชกาลที่ 6 - 7) 13 ตุลาคม 2460 - 8 มิถุนายน
2475.

² หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 7, ศ.1/36, รายงานเสนาบดี
ที่ 61/2474, วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2474 "ปรึกษาเรื่องจะลดค่าเล่าเรียนไค้หรือไม่".

ชั้นมัธยมปลาย เก็บเก็บ 80 บาท จะเก็บเพิ่มเป็น 100 บาทต่อปี
 ชั้นมัธยมกลาง เก็บเก็บ 40 บาท จะเก็บเพิ่มเป็น 70 บาทต่อปี
 ชั้นมัธยมต้น เก็บเก็บ 20 บาท จะเก็บเพิ่มเป็น 40 บาทต่อปี
 ส่วนชั้นประถมศึกษา เก็บ 10 บาทต่อปี ไม่ขึ้นค่าเล่าเรียน¹

ความประสงค์ที่กระทรวงธรรมการ จะขอขึ้นค่าเล่าเรียนนี้ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงไม่เห็นด้วย แต่กลับทรงพระราชดำริว่า กระทรวงธรรมการ ควรจะลดค่าเล่าเรียนลงจะไ้หรือไม่ ทั้งนี้เพราะทรงเป็นห่วงประชาชนซึ่งกำลังตกอยู่ในฐานะลำบากทางด้านการเงิน เนื่องจากภาวะทางเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ² และถ้าจะขึ้นค่าเล่าเรียนตามที่กระทรวงธรรมการ เสนอ ก็เกรงว่าประชาชนจะกล่าวหาว่ารัฐไม่ส่งเสริมการศึกษาของประชาชน เรื่องนี้ได้เข้าที่ประชุมเสนาบดี ผลออกมาคือให้เก็บค่าเล่าเรียนตามเดิมไปก่อนโดยไม่ต้องแก้ไข³

1 เอกสาร เดียวกัน .

2 เอกสาร เดียวกัน .

3 เอกสาร เดียวกัน .

2. พัฒนาการของหลักสูตรมัธยมศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

พ.ศ. 2468 - 2475

ศาสตราจารย์รอง ศยามานนท์ ผู้เชี่ยวชาญในวิชาประวัติศาสตร์ ได้แบ่งประวัติศาสตร์การศึกษาไทยออกเป็น 4 สมัย คือ สมัยก่อนตั้งกระทรวงธรรมการ, สมัยเริ่มงาน, สมัยขยายงาน และสมัยภายใต้การปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ เฉพาะสมัยขยายงานนั้นตรงกับสมัยรัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 7 ทั้งนี้ในปี พ.ศ.2468 ถึงปี พ.ศ.2475 เป็นระยะที่ 3 ของสมัยขยายงาน¹ ในระยะนี้เป็นระยะที่เศรษฐกิจของบ้านเมืองทรุดโทรม ประกอบกับเปลี่ยนเสนาบดีใหม่ เมื่อ 3 สิงหาคม พ.ศ.2469 ทรงโปรดเกล้าให้พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัตมาเป็นเสนาบดีกระทรวงธรรมการ ในช่วงนี้ได้มีหลักสูตรขึ้นมา 1 ฉบับ จนถึงเปลี่ยนแปลงการปกครอง คือ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.2471²

หลักสูตรฉบับนี้ เป็นฉบับที่จัดทำขึ้นเพื่อแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรมัธยมตอนปลายของหลักสูตรสามัญ พ.ศ.2464 เนื่องจากหลักสูตรฉบับเดิมนั้น ทั้งปี 1, ปี 2 เรียนหนักไปทางคณิตศาสตร์ (คือวิชาคำนวณวิธีในหลักสูตร) กับภาษาอังกฤษ ซึ่งใช้เวลาเรียน $6\frac{1}{2}$, $8\frac{1}{2}$ ชั่วโมง ตามลำดับ ต่อหนึ่งสัปดาห์ โดยลดชั่วโมงวิชาวิทยาศาสตร์และวิชาวาดเขียนลงมาเสริม หลักสูตร พ.ศ.2464 ทางกระทรวงได้พบแล้วว่าไม่เป็นผลดีนัก จึงได้ปรับปรุงให้หลักสูตรระดับมัธยมตอนปลายขยายขึ้น เพื่อให้เกิดประโยชน์ตรงตามความมุ่งหมายมากที่สุด

¹ ม.ล.ปิ่น มาลากุล, การศึกษาสมัยที่มหาอำมาตย์เอกพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าธานีนิวัตทรงเป็นเสนาบดีกระทรวงธรรมการ, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2512) หน้า 4, ปรากฏา แสดง ณ สยามสมาคม เมื่อ 4 พฤศจิกายน 2512.

² กระทรวงธรรมการ, หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายของกระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2471, (พระนคร : โรงพิมพ์กรมตำรวจ, 2471), 25 หน้า.

โดยร่างหลักสูตรมัธยมตอนปลายออกเป็น 3 แผนก¹ คือ

- แผนกกลาง เรียนวิชาสามัญทั่วไปเหมือนหลักสูตรเดิม
- แผนกภาษา เรียนหนักทางภาษาต่างประเทศ วิชาอื่นเบาลงบางวิชา

ถึงคสอนเสีย

- แผนกวิทยาศาสตร์ เรียนหนักทางวิชาวิทยาศาสตร์และคำนวณ

เรียนวิชาอื่นให้เบาลง บางวิชาถึงค

ความมุ่งหมาย

การแบ่งหลักสูตรมัธยมตอนปลายออกเป็น 3 แผนกดังกล่าวข้างต้น ก็เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนที่มีอุปนิสัยและความสามารถต่างกัน ได้เลือกเรียนตามใจสมัคร และตามแต่จะเห็นว่าอะไรจะเป็นประโยชน์แก่ตนต่อไปในภายหน้า กับทั้งเป็นการเตรียมเพื่อเรียนต่อในชั้นอุดมศึกษา² ตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาหลักสูตรฉบับนี้ยังชี้แนะไว้ว่า ผู้เรียนจบแต่ละแผนกจะสามารถศึกษาต่อในวิชาชีพอะไรได้ควย จึงถือได้ว่าหลักสูตรฉบับนี้มุ่งสนองความถนัดตามความสามารถของแต่ละบุคคลให้มีโอกาสเลือกเรียนได้ โดยมีตัวเลือกให้ถึง 3 แผนกวิชา เช่น เห็นว่าตนสามารถทางภาษาก็เรียนมัธยมภาษา ถ้าสามารถทางคำนวณก็ศึกษาก่อนหน้าก็เรียนทางแผนกวิทยาศาสตร์ นับว่าทันสมัยที่พยายามสร้างฐานความรู้ของผู้ที่จะศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา และหลักสูตรฉบับนี้ยังกำหนดวิชาภาษาไทยไว้เป็นวิชาบังคับของทุกแผนก เพื่อปลูกฝังให้กุลบุตรกุลธิดาใส่ใจศึกษาภาษาและวัฒนธรรมของชาติ³ ต่อมาหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว ใน พ.ศ.2476 จึงลดลงเหลือ 2 แผนก คือยกเลิกแผนกกลาง การมี

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2435 - 2507, หน้า 301 - 302.

² เรื่องเดียวกัน.

³ เรื่องเดียวกัน.

หลักสูตรฉบับนั้น มีใ้ค้หมายความว่หลักสูตรของชั้นประถม มัธยมระดับอื่น ๆ ต้องเปลี่ยนแปลงไปทุกระดับยังใ้คงเดิม เช่น พ.ศ.2464

เนื้อหาวิชาและอัตราเวลาเรียน

✓ รายละเอียดของเนื้อหาวิชาและอัตราเวลาเรียน ที่สอนในแต่ละแผนกกำหนดใ้ว่าเรียนแผนกละ 2 ปี ถัดเป็นมัธยมปีที่ 7, 8 ดังตารางที่ 40.

ตารางที่ 40. อัตราเวลาเรียนของวิชาต่าง ๆ ทั้ง 3 แผนกตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.2471

วิชา	จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์		
	แผนกกลาง	แผนกภาษา	แผนกวิทยาศาสตร์
จรรยา	1.00	1.00	1.00
ภาษาไทย	5.00	5.00	4.00
ภาษาต่างประเทศ	9.00	13.00	7.00
	หนึ่งภาษา	สองภาษา	หนึ่งภาษา
ภูมิศาสตร์กับประวัติศาสตร์	3.00	3.00	—
คำนวณ	6.00	2.00	7.00
วิทยาศาสตร์	2.00	2.00	7.00
	หนึ่งอย่าง	หนึ่งอย่าง	หนึ่งอย่าง
พลศึกษา	1.00	1.00	1.00
รวม	27.00	27.00	27.00

หมายเหตุ 1. ประชุมสั่งสอน สวดมนต์ไหว้พระ และฟังเทศน์ (สำหรับพุทธศาสนิกชน) กับฝึกหัดกีฬาต่างๆ ใ้ใ้ใช้นอกเวลาที่กำหนดใ้ไว้.

2. วิชาที่เคยเป็นวิชาไม่บังคับ เช่น ฆ้องร้อง คนตรี ให้งั่งมืออยู่ตามเดิม
3. วิชาพลศึกษาบางอย่างต้องใช้เวลาออกตารางสอน การสอบไล่จะสอบไล่ทั้งชั้น สำหรับนักเรียนหญิงใช้กายบริหารหรือวิชาอื่น ๆ ที่เหมาะแก่หญิงได้ตามแต่สะดวก
4. ภาษาต่างประเทศมีภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมันและภาษาจีน

ที่มา กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, เอกสารอันดับ 2 "ความเป็นมาของหลักสูตรสามัญศึกษา" หน้า 43.

เนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.2471 จะขอยกรายละเอียดของแต่ละวิชา โดยคัดตอนมาเฉพาะบางตอนดังนี้

. . . ภาษาไทยซึ่งเคยมีเวลาเรียนน้อยที่สุดนั้น บัดนี้มีความสำคัญมากขึ้นอย่างต่ำที่สุดจะต้องเรียนถึง 4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ทุกแผนก ภาษาต่างประเทศเฉพาะแต่แผนกอักษรศาสตร์เท่านั้นที่ต้องเรียน 2 ภาษา แผนกวิทยาศาสตร์ได้เรียนคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์อย่างเพียงพอ แต่ขาดความรู้ทั่วไปในค่านิยมศาสตร์ประวัติศาสตร์เพราะไม่ได้เรียนเลย แผนกที่มีปัญหามากได้แก่แผนกกลาง เพราะมีลักษณะใกล้เคียงไปทางแผนกอักษรศาสตร์อยู่มาก ต่างแต่ไม่ได้เรียนภาษาต่างประเทศอีก 1 ภาษาเท่านั้น จึงปรากฏผลว่าไม่มีใครได้รับความนิยม นักเรียนส่วนมากมักจะมุ่งไปทางอักษรศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์อย่างใดอย่างหนึ่ง คงเป็นเพราะเหตุนี้เมื่อมีการฟื้นฟูหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงมีแบ่งเป็นแผนกแต่เพียง 2 แผนกเท่านั้น อย่างไรก็ตามหลักสูตรนี้ก็ใช้มาจนเปลี่ยนแปลงการปกครองแผนกนี้

ส่วนเนื้อหาวิชาเพื่อให้ละเอียดจะกล่าวเป็นหมวดวิชา ตามแผนกไปดังนี้

. . . วิชาภาษาไทย แผนกกลาง

ก. เรียนกวีนิพนธ์ซึ่งกระทรวงธรรมการกำหนดให้เป็นปี ๆ ไป ถ้าเป็นโคลงฉันท์ กาพย์ กลอน ควรให้คัดอ่านเป็นทำนองให้เป็นด้วย ต้องท่องโคลงฉันท์ กาพย์หรือกลอนตามที่กะให้ไม่ต่ำกว่า 50 บท หรือ 100 บรรทัด

ข. เรียงความเรื่องที่ต้องใช้ความรู้และความคิดตามที่กำหนดให้
 ค. ย่อความเรื่องยาว ๆ

ง. เรียนไวยากรณ์ อักษรวิธี วจีวิภาค วากยสัมพันธ์โดยละเอียด
 กับเรียนจับหลักข้อเพื่อให้อ่านไว้มอง เฉพาะลักษณะที่พบบ่อย ๆ

แผนกภาษา เรียนอย่างเกี่ยวกับแผนกกลาง

แผนกวิทยาศาสตร์ เรียนอย่างเกี่ยวกับแผนกกลาง เว้นแต่กรณีพิเศษ

ให้เรียนน้อยกว่า (กำหนดหนังสือให้น้อยกว่า)

มีหมายเหตุท้ายว่า "นอกจากหนังสือเรียนที่กำหนดให้ ครูควรแนะนำนักเรียน
 ให้อ่านหนังสือที่เป็นประโยชน์โดยตนเองให้มากที่สุดตามที่จะได้"

อาจกล่าวได้โดยสรุปว่าตั้งแต่ พ.ศ.2452 จนถึงเปลี่ยนแปลงการปกครอง
 ในปี พ.ศ.2475 คือรวมเวลาราว 25 ปี หลักสูตรภาษาไทยมิได้มีการเปลี่ยนแปลงในส่วนที่
 เป็นสาระสำคัญแต่อย่างใดเลย ความเปลี่ยนแปลงมีอยู่ในการ เลือกเพิ่มปรับปรุงแบบเรียน
 และวิธีสอน . . .¹

ภาษาต่างประเทศ . . . หลักสูตรภาษาต่างประเทศต้องเปลี่ยนไปจากเดิม
 เฉพาะระดับมัธยมตอนปลาย . . . มีการเรียนมากขึ้นแตกต่างกันตามแผนก ไม่เหมือนเดิม
 ซึ่งทุกคนต้องเรียน การเปลี่ยนแปลงกราวนี้คักภาษาจีนออกไป บอกไว้ในหลักสูตรว่า "ในเวลา
 ข้างหน้า กระทรวงธรรมการจะได้ดำริตั้งหลักสูตรภาษาจีนขึ้นให้มีฐานะเท่าเทียมกับภาษา
 ต่างประเทศอื่น ๆ ในระหว่าง พ.ศ.2471 ยังไม่เปิดหลักสูตรภาษานี้

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 74 - 75.

รายการสอนภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส หรือเยอรมันนั้น ได้เขียนขึ้นใหม่ทั้งหมด แต่ละภาษามีกำหนดเป็นอย่างเอกและอย่างโท กำหนดไว้ว่าแผนกกลางและวิทยาศาสตร์ เลือกเรียนเพียงภาษาเดียวอย่างโท ส่วนแผนกภาษานั้นต้องเรียน 2 ภาษา อย่างเอก ภาษาหนึ่ง และอย่างโทอีกภาษาหนึ่ง ข้อกำหนดเช่นนี้หมายความว่าเปลี่ยนแปลงจากหลักการเดิมไป คือ เดิมนั้นภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศภาษาที่ 1 ภาษาฝรั่งเศส เยอรมัน หรือจีน ถือว่าเป็นภาษาต่างประเทศภาษาที่ 2 ตามแนวที่เปลี่ยนใหม่นี้อาจเลือกอังกฤษ ฝรั่งเศส หรือเยอรมัน เป็นภาษาต่างประเทศภาษาที่ 1 ก็ได้ คือให้ทั้ง 3 ภาษานี้มีฐานะเท่าเทียมกัน จะเรียนอย่างเอกหรืออย่างโทก็ได้ รายละเอียดของการสอนมีดังต่อไปนี้

วิชาภาษาต่างประเทศ อังกฤษ

*. อย่างเอก [อันคับหนึ่ง]

1. อ่าน ต้องได้อ่านหนังสือ 2 เล่ม หนังสือเหล่านี้โรงเรียน
เลือกใช้ได้จากบัญชีหนังสืออ่านขางท้ายหลักสูตร

2. เขียนและแปล

— ให้สามารถเขียนตามคำบอกจากหนังสืออ่าน และจากหนังสือ
กวีนิพนธ์ที่เคยได้เรียนแล้ว ได้คล่องแคล่วและถูกต้อง กับแปล
เป็นภาษาไทยที่เข้าใจได้

— ให้สามารถเขียนตามคำบอกจากหนังสืออังกฤษที่ใช้อยู่ใน
ปัจจุบัน ซึ่งยังไม่เคยได้เรียน กับแปลเป็นภาษาไทยที่เข้าใจได้

3. ไวยากรณ์

3.1 ถ้อยคำหลักของเนสฟิลด์ (Nesphild)

— การแปลงรูปแห่งศัพท์ เช่น อุปสรรค วิภัติหรือปัจจัย
และแต่งประโยค

* หัวข้อในข้อความที่ยกมา ผู้เขียนเป็นผู้กำหนดเพื่อแก้ความสับสนของผู้อ่าน อย่างเอก
อย่างโท ผู้เขียนเข้าใจว่า เรียนเป็นวิชาเอกหรือวิชาโท เช่น ในมหาวิทยาลัยปัจจุบัน.

- แก้วสิ่งที่ฝึกซึ่งเด็กไทยมักพลาญบ่อย ๆ
- สามารถเปลี่ยนกรรตุวจาก เป็นกรรนวจากและ
เปลี่ยนกรรนวจากเป็นกรรตุวจาก
- สามารถเปลี่ยนเลขในเป็นเลขนอก และเลขนอก
เป็นเลขใน

3.2 สัมพันธ์และกระจายคำอย่างง่าย ๆ เพื่อช่วยในการ
แต่งประโยคให้ถูกต้องเท่านั้น (ความมุ่งหมายของการ
สอนไวยากรณ์ ก็เพื่อจะให้นักเรียนรู้อังกฤษดีขึ้น
เท่านั้น ไม่หมายว่าจะให้สอนให้รู้หลักไวยากรณ์เป็น
สำคัญ)

4. แต่ง

- สามารถแต่งอเนกัตถประโยค และสังกรประโยคได้ถูกต้อง
- สามารถอ่านเรื่องสั้น ๆ แล้วแต่งเรื่องนั้นได้ถูกต้อง
- สามารถใช้เครื่องหมายวรรคตอนได้ถูกต้อง
- สามารถแต่งเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปรักคยบัน เรื่องเกี่ยวกับ
ประวัติศาสตร์และ เรื่องที่เกี่ยวกับความรู้ทั่วไป
- สามารถย่อเรื่องสั้น ๆ จากหนังสืออ่าน
- สามารถถอดคำประพันธ์จากบทกลอน
- สามารถเขียนจดหมายส่วนตัว การงานราชการ
- สามารถสนทนาและโต้ตอบเรื่องง่าย ๆ

5. วรรณคดี

- ต้องเรียนบทร้อยแก้ว 1 เล่ม
- เรียนบทความเรียงที่นับว่าคี่ 1 เรื่อง
- ต้องท่องบทกลอนให้ทำได้เท่าที่กำหนดให้
- สามารถถอดคำประพันธ์ในบทกลอนนั้น

ข. อย่างโท (อันคัปรอง)

เรียนเหมือนกับอย่างเอก (อันคัปหนึ่ง) แต่ให้ยกเว้นในเรื่อง
วรรณคดีเสีย

หมายเหตุ ในการสอบไล่คำถามสำหรับแผนกวิทยาศาสตร์ง่ายกว่าแผนกกลาง
เล็กน้อย

วิชาภาษาฝรั่งเศส

ก. อย่างเอก (อันคัปหนึ่ง)

1. อ่าน มัธยมปีที่ 7 ใ้หนังสืออ่าน ที่มีไวยากรณ์ควบไปคัวยหนึ่งเล่ม
กับใ้หนังสือวินิพนธ์ที่เป็นเรื่องนิทานหรือประวัติศาสตร์หนึ่งเล่ม มัธยมปีที่ 8 ใ้หนังสือ
2 เล่ม เป็นความเรียงอย่างคี่ เรื่องวรรณคดี ความเห็น หรือประวัติศาสตร์หนึ่งเล่ม
เป็นบทละครหรือกาพย์กลอน (หรือปฤถิณะของบทกลอน) หนึ่งเล่ม

2. เขียนและแปล ยากง่ายเสมอหนังสืออ่าน ควรใ้แปลทั้งปากเปล่า
และเขียน แปลเป็นภาษาไทย (ไม่ใช่เป็นภาษาอังกฤษ) แปลภาษาไทยที่ยากง่ายเสมอนั้น
เป็นภาษาฝรั่งเศส

หมายเหตุ เวลาแปลภาษาฝรั่งเศสมาเป็นไทย หรือไทยเป็นฝรั่งเศส ควรแปล
ใ้ใ้ความถูกต้องมากยิ่งขึ้นกว่าจะแปลตามตัว

3. แต่ง แต่งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้ปรัคยุบันหรือเรื่องในหนังสือเรียน
หรือเรื่องวรรณคดีและความคิดฝรั่งเศส หรือพงศาวดารของฝรั่งเศสตามที่กำหนดใ้

4. พูด นักเรียนควรใ้ทักสนทนา เรื่องขนบธรรมเนียม และมรรยาท
ของฝรั่งเศส หรือกสิกรรม อุตสาหกรรมและพาณิชย์การในประเทศฝรั่งเศส

หมายเหตุ การสอนควรพยายามใ้หูชินกับภาษาใ้มาก แต่อย่างไรก็คี่ การสอน
ไวยากรณ์จะเสียไม่ได้ ไวยากรณ์ควรสอนควบกันไปกับอ่านและแปล
ในเวลาที่มีโอกาสจะหีบยกขึ้นสอนได้

ข. อย่างโท (อันคัปรอง)

1. อ่าน มัธยมปีที่ 7 ใ้หนังสืออ่านที่มีไวยากรณ์ควบไปคัวยหนึ่งเล่ม
มัธยมปีที่ 8 ใ้หนังสือวินิพนธ์หนึ่งเล่ม

2. เขียนและแปล เหมือนกับภาษาฝรั่งเศสอย่างเอก
3. แต่ง เขียนนิทานเรื่องง่าย ๆ หรือเรียงความเรื่องง่าย
4. พுக ให้นักเรียนหัดพุกถึงเรื่องง่าย ๆ ให้ชัดเจนและถูกต้อง

และหัดตอบคำถามควย

หมายเหตุ ต้องเพียรให้หูชินกับสำเนียงภาษาให้มาก อย่างเดียวกับภาษาฝรั่งเศส
อย่างเอก

ภาษาเยอรมัน

รายการที่ต้องสอนอย่างเดียวกันกับภาษาฝรั่งเศสทั้งอย่างเอกและโท คำใด
ที่ว่า "ฝรั่งเศส" ให้เปลี่ยนเป็น "เยอรมัน . . ."¹

วิชาคณิตศาสตร์ . . . โดยทั่วไปอาจกล่าวได้ว่าลกลงจากเกมเล็กน้อย เช่น
พีชคณิตตก Permutation (เปอร์มิวเตชัน) Combination (คอมมิเนชัน)
และเรขาคณิตบางแผนกกลกลงเหลือเพียงเล่ม 4 ของ Hall and Stevens รายละเอียด
มีดังนี้

- แผนกกลาง
1. เลข ถึงหุนส่วน โจทย์ต่าง ๆ และวิธีวิครูปต่าง ๆ รวมความว่า
จบเลขวิธี
 2. พีชคณิต ถึงโปรเกรสชันทุกชนิด sert and
indecies
 3. Geometry ถึงกฎพีชคณิตซึ่งพิสูจน์ได้โดย Geometry
ตลอดจนรูปสี่เหลี่ยมมุมฉากกับวงกลม . . .

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 92 - 96.

แผนกภาษา

1. เลขอย่างเดียวกับแผนกกลาง
2. พีชคณิต ถึง Quadratic Equation เทียบเสมอกับ
พีชคณิตของ Hall จบตอน 1 เว้นไม่ต้องเขียนกราฟ
3. Geometry จบเรื่องวงกลม เทียบเสมอของ Hall เล่ม 3

แผนกวิทยาศาสตร์

1. เลขอย่างเดียวกับแผนกกลาง
2. พีชคณิต เท่าแผนกกลาง แต่เพิ่ม Logarithm and Theory
ของ Quadratic Equation and Function
3. Geometry ถึง Proportion ของเส้นตรงรูปสามเหลี่ยม
ต่าง ๆ รูปสี่เหลี่ยมมุมฉากกับวงกลมและโศกยัม เทียบเสมอของ
Hall เล่ม 5
4. Trigonometry ถึง Ratio ของสองมุมและหลายมุม
วิธีใช้ Mathematical Tables สามารถพิสูจน์
ความสัมพันธ์ระหว่างคานและมุม เทียบเสมอของ Hall
เล่ม 15¹

วิชาวิทยาศาสตร์

. . . ได้ปรับปรุงหลักสูตรวิทยาศาสตร์ในระดับนี้ใหม่หมด ในหมวด
วิทยาศาสตร์มีวิชา 7 แขนง คือ แม่เหล็กไฟฟ้า เคมีสตรี เมคานิก ความร้อนแสงและ
เสียง ชีววิทยา พฤกษศาสตร์ และโลหศาสตร์ หมายความว่าเคมีสตรีอย่างแปรกติกัลใน
หลักสูตรเคม้นั้นตัดทิ้งไป เพิ่มชีววิทยาและโลหศาสตร์เป็นวิชาเลือกได้ แต่ 3 วิชาหลัง
คือ ชีววิทยา พฤกษศาสตร์ และโลหศาสตร์นั้นไม่มีรายการที่จะต้องสอนไว้ให้ ถ้ามีความ
ประสงค์จะสอนให้คิดคอกกับเจ้าหน้าที่กองสอบไล่จะได้รับคำแนะนำ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 118 - 119.

ทั้ง 7 แขนงนี้ แผนกกลางและแผนกภาษาเลือกเรียนแต่เพียงแขนงเดียว ส่วนแผนกวิทยาศาสตร์นั้นต้องเลือกเรียน 3 แขนง แม่เหล็กไฟฟ้า เคมีสตรี เมคานิค และความร้อนแสงเสียงทั้ง 4 แขนงนี้มีรายการสอนพิมพ์ไว้ในหลักสูตร เป็นรายการที่ละเอียดมากจนอาจกล่าวได้ว่าเป็นสารบัญของแบบเรียนวิชาต่าง ๆ เหล่านั้น เมื่อนำเอารายการเหล่านี้ไปเปรียบเทียบกับแบบเรียนวิทยาศาสตร์แขนงต่าง ๆ ในภาษาอังกฤษในระดับแมตริกิวเลชันของประเทศอังกฤษ จะเห็นคล้ายคลึงกันอย่างยิ่ง จึงอาจกล่าวได้ว่า การเขียนหลักสูตรนี้ คงจะได้กำหนดหนังสือมาตรฐานไว้ชุดหนึ่งเป็นที่รู้จักอยู่ในวงการศึกษานั้นแล้ว จึงได้แปลหัวข้อต่าง ๆ ในหนังสือนั้นออกมาเป็นหลักสูตร แต่ด้วยเหตุที่ในขณะนั้นยังไม่มีศัพท์บัญญัติเป็นบรรทัดฐาน หลักสูตรจึงเต็มไปด้วยคำทับศัพท์ในส่วนเนื้อหาของหลักสูตรนั้น นับว่าก้าวหน้าและทันสมัยกว่าหลักสูตรเดิม เพราะหลักสูตรเดิมนั้นได้ใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2452 เป็นเวลาถึง 20 ปีแล้ว แนวที่ได้วางไว้ใหม่ในคราวแยกแผนกนี้ ได้เป็นหลักของการเขียนหลักสูตรวิทยาศาสตร์ตั้งแต่นั้นมาจนปัจจุบัน . . .¹

วิชาสังคมศึกษา

วิชาในหมวดนี้เปลี่ยนแปลงคือ . . . วิชาจรรยาทุกแผนกต้องเรียน กำหนดรายการสอนไว้ว่า

1. สอนตามหลักหนังสือแนวสอนวิชาจรรยาของโรงเรียนนายร้อยทหารบก ครูผู้สอนต้องแบ่งเอาเองว่าข้อไหน บทไหน ควรจะสอนก่อนหรือหลัง และไหนควรแบ่งสอนในปีที่ 7 หรือ 8 ของมัธยม
2. สำหรับนักเรียนที่เป็นพุทธศาสนิก คองให้นักเรียนได้สวดมนต์ไหว้พระและฟังพระภิกษุเทศน์สัปดาห์ละครั้ง ยิ่งจักให้มิในพระอุโบสถได้ยิ่งดี การนี้ต้องใช้เวลานอกการวางสอน สำหรับผู้ที่มีหลักฐานแสดงว่าไม่ใช่พุทธศาสนิกไม่เป็นการบังคับ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 133 - 134.

วิชาประวัติศาสตร์กับภูมิศาสตร์ แผนกกลางและแผนกภาษาต้องเรียนเท่ากัน
แผนกวิทยาศาสตร์ไม่เรียนเลย รายการที่กำหนดให้สอนมีดังนี้

ประเทศสยาม

ก. ประวัติประเทศสยาม ตั้งแต่ชนชาติไทยอยู่ในลุ่มแม่น้ำเอียงจ็องจนถึง
ปรัศยุตบัน

ข. พุทธศาสนาเข้ามาในประเทศสยาม

ประเทศต่าง ๆ ในแหลมอินโดจีน

พม่า มอญ เขมร ญวนและตังเกี๋ย เหตุผลที่ทำให้เสียอิสรภาพแก่
มหาอำนาจต่างประเทศ เหตุการณ์ทางการเมืองและโภคสมบัติในปรัศยุตบัน

ประเทศจีน

เริ่มตั้งแต่เกี่ยวข้องกับฝรั่ง ค.ศ. 1835 เหตุที่เกิดสงครามและผล
ที่ได้รับจากการสงครามกับฝรั่งและญี่ปุ่น การเปลี่ยนการปกครอง ค.ศ. 1911 การจลาจล
และศึกกลางเมือง ลัทธิของซุนยัตเซน เหตุการณ์ปรัศยุตบัน

ประเทศญี่ปุ่น

การตั้งอำนาจโชกุน ตั้งรัฐบาลอย่างฝรั่ง เหตุผลแห่งการสงคราม
กับจีน รัสเซียและเกาหลี เหตุผลแห่งมหาสงคราม การก้าวหน้าแห่งญี่ปุ่นในปรัศยุตบัน

โลกภายหลังมหาสงคราม

ผลของมหาสงคราม สันนิบาตชาติ ลัทธิคอมมิวนิสต์ และลัทธิฟาสซิสโม
ชาติต่าง ๆ ใ้รวบรวมกันเป็นหมู่เป็นเหล่า

จะเห็นได้ว่าหลักสูตรที่ปรับปรุงใหม่นี้ ทั้งวิชาภูมิศาสตร์เสียมากและแม้ประวัติศาสตร์
ก็ไม่สนใจกับประวัติศาสตร์ครั้งโบราณ หน้กทางประวัติศาสตร์ของประเทศตะวันออกและ
เหตุการณ์ปัจจุบัน หลักสูตรนี้ได้ใช้มาจน พ.ศ. 2480 . . .¹

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 157 - 158.

วิชาศิลปศึกษา พลานามัย และวิชาอื่น ๆ

. . . ในปี พ.ศ.2471 ได้ตัดวิชาภาคเขียนทิ้งไปจากหลักสูตรของทุกแผนก คงมีพลศึกษาอยู่สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง ขี่บร็องและดนตรี ซึ่งเดิมก็ไม่บังคับให้นักเรียนมีความเต็มทั้งหญิงและชาย ในวิชาพลศึกษานั้น กำหนดว่า

1. ต้องสอนวิชาลูกเสือโทและเอก ผู้ที่เป็นลูกเสือเอกแล้ว เวลาสอบไล่ไม่ต้องสอบ

2. ต้องสอนกายบริหารหรือคักคนจบวิธี

3. ต้องสอนคักคนส่วนหอยโหนต่างๆ ๆ ที่จะทำให้ร่างกายแข็งแรง

4. ต้องสอนให้เล่นกีฬาต่าง ๆ ให้มากตามแต่จะได้อ

หมายเหตุ พลศึกษานี้บางอย่างต้องใช้เวลานานออกตารางสอน การสอบไล่จะสอบไล่ได้ทั้งชั้น สำหรับนักเรียนหญิงใช้กายบริหารหรือวิชาอื่น ๆ ที่เหมาะแก่หญิงได้ตามแต่จะสะดวก . . .¹

กระบวนการเรียนการสอน

การเรียนการสอนมีได้กำหนดไว้ในหลักสูตร แต่รายการสอนบางวิชาได้กำหนดไว้ในเนื้อหาวิชาดังกล่าวข้างต้น เฉพาะระดับมัธยมปลาย โดยแนะนำไว้ดังกล่าวแล้ว ส่วนรายการสอนพออนุมานได้ว่ามีความคล้ายคลึงกันกับหลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ.2464 ทั้งนี้เพราะหลักสูตรมัธยมตอนปลายที่เกิดขึ้นก็เนื่องจากจุดมุ่งหมายเพื่อให้เหมาะกับผู้เรียนจบชั้นมัธยมตอนกลางแล้วว่าจะมุ่งเข้าเรียนวิชาชีพใด ก็ให้เลือกเรียนมัธยมศึกษาตอนหลายนี้ ซึ่งมีให้เลือกถึง 3 แผนก วิชาที่เน้นในการเรียนการสอนในหลักสูตรฉบับนี้ คือ เน้นในวิชาภาษาไทยและวิชาจรยา วิชาจรรยานี้มีผลให้พระภิกษุได้กลับเข้ามามีบทบาทในด้านการสอนอีกครั้ง นับแต่การศึกษาได้ค่อย ๆ ออกนอกวิวัฒนาการโดยกระทรวงธรรมการได้มีประกาศให้พระภิกษุได้เข้ามาช่วยสอนวิชาจรรยาในโรงเรียน คือให้มีการสอนเดือนละครั้ง ครั้งละ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 180.

15 นาที ซึ่งนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายจำต้องเรียน ยกเว้นนักเรียนที่ต่างศาสนาไปไม่ต้องเข้าฟัง¹

การประเมินผล

การประเมินผลส่วนมากไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง มีพิเศษอยู่ประการหนึ่งคือ กระทรวงธรรมการได้ให้ความสำคัญแก่วิชาภาษาไทยยิ่งกว่าเดิมเป็นอันมาก ดังรายงานการศึกษา พ.ศ.2470 กล่าวไว้ว่า ". . . ในการสอบไล่ประโยคมัธยมบริบูรณ์จะสอบภาษาไทยก่อนอื่น นักเรียนที่ตกภาษาไทยก็จะนับเป็นตกประโยคมัธยมบริบูรณ์ ไม่ต้องเข้าสอบวิชาอื่นอีก . . ." ²

ทั้งนี้เนื่องจากเสนาบดีกระทรวงธรรมการทรงกำหนดให้ภาษาไทยเป็นวิชาบังคับที่จะต้องสอบให้ได้ในชั้นมัธยมศึกษา และมีการเพิ่มเวลาเรียนด้วย³ เพราะเสนาบดีทรงเห็นความสำคัญของวิชาภาษาไทยมากกว่าที่จะให้เด็กเก่งภาษาอังกฤษแต่ภาษาไทยใช้ไม่ได้ และยังส่งเสริมให้มีความสำคัญในระดับปริญญาในมหาวิทยาลัยอีกด้วย ดังประกาศกระทรวงธรรมการเรื่องกำหนดคะแนนภาษาไทย และคะแนนรวมยอดในการสอบไล่ประโยคมัธยมบริบูรณ์ว่า ". . . ในการสอบไล่ประโยคมัธยมบริบูรณ์ตั้งแต่ พ.ศ.2472 เป็นต้นไป ผู้ที่เข้าสอบไล่ต้องได้คะแนนภาษาไทยตั้งแต่ร้อยละ 33 และได้คะแนนรวมยอดร้อยละ 50 เป็นอย่างต่ำ ซึ่งจะนับเป็นการสอบไล่ได้ . . ." ⁴

¹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารราชการที่ 6 - 7, ศ.2/10, ประกาศและพระราชบัญญัติ ประกาศเรื่องให้พระภิกษุสั่งสอนจรรยาตามโรงเรียน (13 กค. - 7 สค.2471).

² ม.ล.ปิ่น มาลากุล, การศึกษาสมัยที่มหาอำมาตย์เอก พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชานันีวัตรทรงเป็นเสนาบดีกระทรวงธรรมการ, หน้า 23.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 32.

⁴ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศธ. 4. 5ก/39, ประกาศกระทรวงธรรมการ, เรื่องกำหนดคะแนนภาษาไทยและคะแนนรวมยอดในการสอบไล่ประโยคมัธยมบริบูรณ์, ลงวันที่ 20 เมษายน 2471.

ส่วนอัตราคะแนนของแต่ละสาขาวิชาดูได้จากตารางที่ 41 และการประเมินผล ปลายปีตามหลักสูตรฉบับนี้ มีผลการสอบที่ชำนาน่ามากเป็นตัวอย่างพอให้เห็นพฤติกรรม การประเมินผล เช่น ผลการสอบไล่ประจำ พ.ศ.2473 มีผู้สมัครสอบแผนกวิทยาศาสตร์ 145 คน สอบได้ 81 คน สอบตก 64 คน แผนกภาษา 186 คนได้ 94 คน ตก 92 คน แผนกกลาง 284 คนได้ 108 คน ตก 176 คน รวมผู้เข้าสอบทั้ง 3 แผนก 615 คน สอบได้ 283 คน ตก 332 คน¹

๕ ตารางที่ 41. อัตราคะแนนมัธยมบริบูรณ์ในการสอบไล่

วิชา	แผนกกลาง	แผนกภาษา	แผนกวิทยาศาสตร์
จรรยา	60	60	60
ภาษาไทย	200	200	160
ภาษาต่างประเทศ	360	520	280
ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์	120	120	—
คำนวณวิธี	240	80	290
วิทยาศาสตร์	80	80	270
พลศึกษา	40	40	40
รวม	1100	1100	1100

ที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศศ. 4.5ก/39, เรื่องนาย เอล แอล เซลลี่ (N.L. Selly อาจารย์ใหญ่โรงเรียนเทพศิรินทร์) ออกความเห็นเรื่องคะแนนการสอบไล่ชั้นมัธยมบริบูรณ์ทุกแผนก อัตราคะแนนมัธยมบริบูรณ์ในการสอบไล่ความกับประกาศกระทรวง ธรรมการ, หน้า 6.

¹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศศ.4.5ก/41, การสอบไล่ประโยคมัธยมบริบูรณ์ ทั่วหัวเมือง พ.ศ.2473, (3 ธค.2473 - 2 มีย.2474).

เรื่องการเรียนการสอนในห้องเรียนมีเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจคือ กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีหนังสือออกมาฉบับหนึ่ง ที่ 73/7483 เรื่องห้ามนักเรียนชายหญิงในระดับมัธยมศึกษา เรียนรวมกัน โดยให้แยกโรงเรียนชายโรงเรียนหนึ่ง โรงเรียนหญิงโรงเรียนหนึ่ง¹ (ต่อมาในแต่ละจังหวัดจึงมีโรงเรียนประจำจังหวัดชาย และโรงเรียนประจำจังหวัดหญิง ซึ่งปัจจุบัน (พ.ศ.2521) กระทรวงศึกษาธิการพยายามจะรวมโรงเรียนเหล่านี้เป็นโรงเรียนเดียวกัน ในแต่ละจังหวัด) ซึ่งเรื่องนี้กระทรวงกรรมการได้แจ้งให้ทุกจังหวัด และโรงเรียนมณฑล ชายหญิงทราบให้ถือปฏิบัติ แม้โรงเรียนที่จัดเป็นสหศึกษา เช่น ที่จังหวัดเลยทางกระทรวง ก็ไม่ยอม มีคำสั่งว่าต้องแยกออกคนละโรงเรียนที่เดียว² ทั้งนี้เพราะกระทรวงศึกษาธิการเกรงความสัมพันธ์ทางเพศจะเกิดขึ้น โดยใช้วิธีป้องกันปัญหาก่อนที่จะเกิดปัญหาให้ต้องแก้ ค้าง เช่นกระทรวงศึกษาธิการได้ออกข้อบังคับกระทรวง เรื่องครูชายกับนักเรียนหญิง ซึ่งมีใจความว่า

. . . เพื่อคุ้มครองการงานและรักษาเกียรติคุณแห่งครู จึงขอแจ้งให้ทราบว่า กระทรวงศึกษาธิการรังเกียจ และจำต้องห้ามความประพฤติผิดประเวณีในระหว่าง ข้าราชการชายหญิงในกระทรวงศึกษาธิการ หรือครูกับนักเรียน เว้นไว้แต่ผู้เป็นโสด ต่างตั้งใจเลี้ยงดูกันฐานสามีภรรยา และผู้ขอสมรสกันตามประเพณี นายอำเภอพร้อมด้วย ศึกษาธิการอำเภอ เมื่อเลือกครูประจำชานลควรรให้ครูเข้าใจข้อความข้างต้นนั้นแจ่มแจ้ง

¹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศศ.2/254, เรื่องกระทรวงกรรมการห้ามไม่ให้ นักเรียนชายหญิงชั้นมัธยมเรียนรวมกัน (22 พย. - 14 มค. 2470) หนังสือเจ้ากรม สำนัญศึกษา ถึงอำมาตย์ตรีพระเพาะนีสัยชอบกรรมการมณฑลอุดร.

² เอกสารเดียวกัน.

ให้ครูทุกคนรู้ว่า ถ้าเกิดความรังเกียจขึ้นในส่วนความประพฤติของเขาต่อนักเรียน (หรือถ้าเป็นครูสตรีก็ต่อนักเรียนชาย) เขาจะมีความผิด และเป็นครูไม่ได้จะต้องออกจากหน้าที่ครูทันที บอกให้ทราบไว้แต่คนเมื่อเช่นนี้ ครูทั้งหลายจะได้รักษามารยาทของตัวโดยเคร่งครัดอยู่เสมอ¹

จากข้อบังคับนี้ ย่อมทำให้ครูต้องระมัดระวังความประพฤติมิให้เกิดเรื่องเสียหาย ในเรื่องชู้สาวกับนักเรียนได้ เพราะมีโทษขั้นรุนแรงถึงไล่ออก

จึงอาจสรุปได้ว่าหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายฉบับ พ.ศ.2471 นี้เป็นฉบับที่แก้ไขปรับปรุงจากหลักสูตรสามัญศึกษาฉบับ พ.ศ.2464 ดังกล่าวแล้ว การปรับปรุงแก้ไขคือ ใ้แบ่งหลักสูตรระดับนี้ออกเป็น 3 แผนกคือ แผนกกลาง สำหรับผู้ที่เรียนกฎหมาย อักษรศาสตร์ หรือจะออกไปทำงานทั่วไป แผนกภาษาสำหรับผู้ที่ศึกษา เน้นทางด้านอักษรศาสตร์อย่างเข้มข้น หรือเพื่อศึกษาต่อในต่างประเทศ และแผนกวิทยาศาสตร์จัดขึ้นสำหรับผู้ที่เรียนวิชาแพทย์ วิชาทหารและวิศวกรรม หลักสูตรฉบับนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียน ตามใจสมัครและความสามารถเฉพาะตน หรือตามแต่ผู้เรียนจะหวังประโยชน์ที่จะได้รับไปใช้ในการประกอบอาชีพของตนในภายหน้า และประการสุดท้ายก็เพื่อเตรียมตัวที่จะศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา เพื่อหาวิชาและอัตราเวลาเรียนของหลักสูตรนี้ ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างเพื่อให้เหมาะสมกับแผนกวิชา วิชาที่หลักสูตรฉบับนี้ให้ความสำคัญมากคือวิชาภาษาไทย โดยการเพิ่ม ชั่วโมงเรียนในชั้นให้มากขึ้น พร้อมทั้งกำหนดให้เป็นวิชาบังคับสำหรับทุกแผนกวิชาต้องเรียน และเมื่อสอบวิชาภาษาไทย ไม่ผ่านก็ไม่ต้องเข้าสอบวิชาอื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีวิชาที่เพิ่มเข้ามาอีกคือ วิชาจรรยาและพลศึกษา ส่วนวิชาที่ถูกตัดออกไปคือวิชาวาดเขียน ส่วนแผนกวิทยาศาสตร์ก็ตัดวิชาภูมิศาสตร์กับประวัติศาสตร์ออก ส่วนในด้าน การเรียนการสอนและการประเมินผลไม่มีอะไรใหม่ จะมีก็แต่เน้นวิชาภาษาไทยดังกล่าวแล้วข้างต้น

¹ "ข้อบังคับกระทรวงธรรมการ เรื่องครูชายกับนักเรียนหญิง" วิทยากรย ตอนที่ 22, เล่ม 22, พ.ศ.2464 - 2465, หน้า 1612.

3. พัฒนาการของระบบการบริหารการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

3.1 การจัดองค์กรการบริหารการศึกษาและการบริหารงานบุคคล

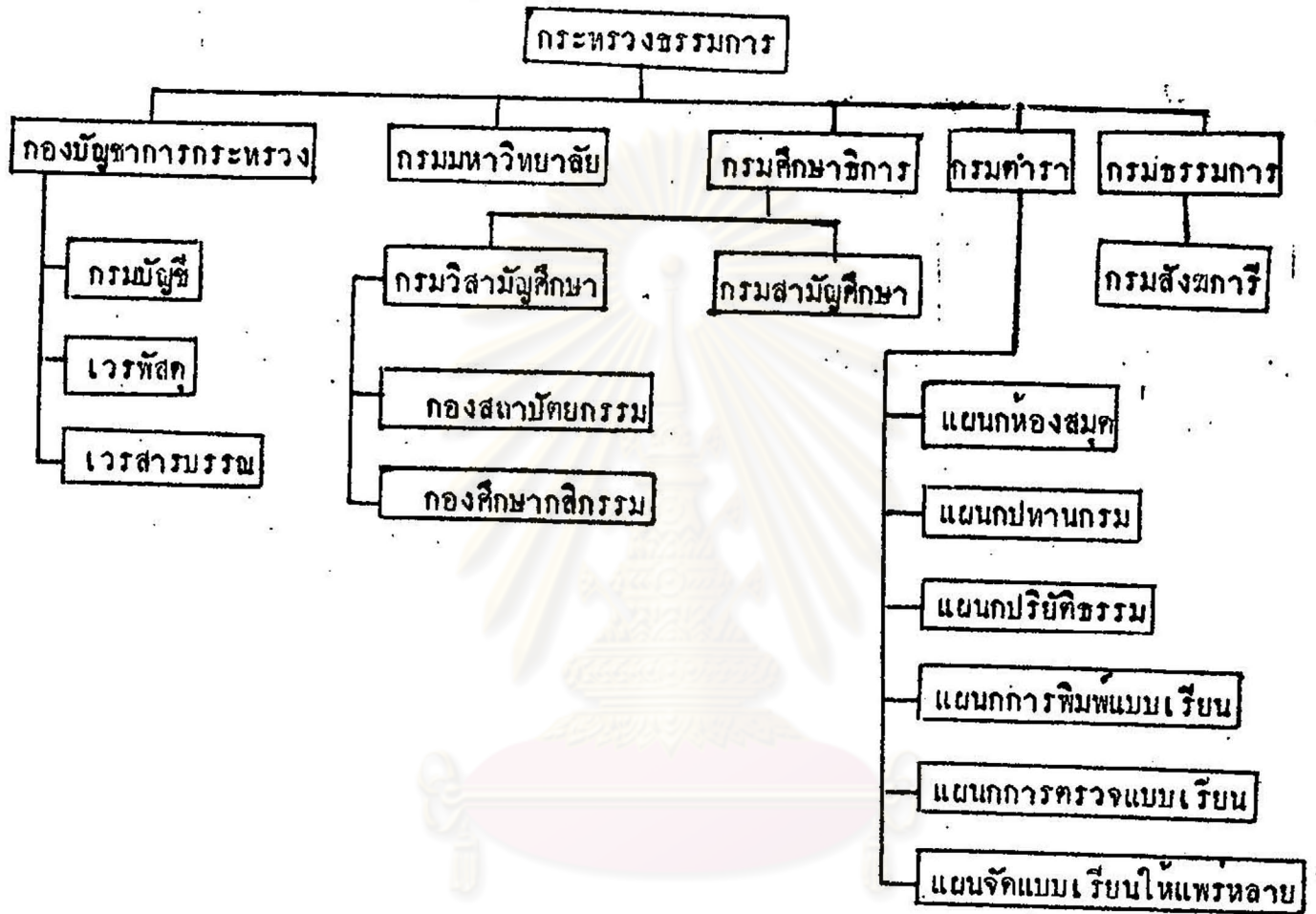
ในปลาย พ.ศ.2468 ประเทศไทยต้องประสบกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ จึงได้มีการตัดทอนรายจ่ายของแผ่นดินหลายประการ เช่น การรวมโรงเรียนก็เป็นส่วนหนึ่งของการตัดทอนรายจ่าย เพราะได้ปลดครู เสมียน พนักงาน ภารโรง และคนงานออกบางส่วน และให้ผู้บังคับบัญชาเห็นสมควรให้ไต่สูงกว่านั้น ก็ให้ชี้แจงเป็นพิเศษ เมื่อได้รับอนุญาตจากกระทรวงแล้วจึงจะถือจ่ายได้ นอกนั้นยังให้ยกเลิกนักเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์ทุกประเภท ยกเลิกการจ่ายค่าพาหนะเหมาะในการตรวจกระดาษคำตอบในการสอบไล่ และสอนวิชาพิเศษ โรงเรียนต่าง ๆ ทั้งจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี เปลี่ยนเป็นให้จ่ายเท่าที่ต้องเสียไปจริง แต่ไม่เกินสมควร¹ การตัดรายจ่ายที่สำคัญที่สุดก็คือการลดสภาพข้าราชการทั่วประเทศ สำหรับกระทรวงศึกษาธิการมีผู้ที่ออกจากราชการครั้งนั้นนับตั้งแต่เสนาบดี คือเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี นายคัยลยู, ยี่. ยอนสัน ที่ปรึกษา พระยาโอวาทวรทิจเจ้ากรม กรมวิสามัญศึกษาและช่วย ปลัดทูลฉลอง ศึกษาธิการมณฑลต่าง ๆ ตลอดจนข้าราชการอื่น ๆ อีกเป็นอันมาก การตัดทอนรายจ่ายเหล่านี้ เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2469 เป็นต้นไป²

ใน พ.ศ.2469 นี้ ได้มีการเปลี่ยนแปลงในวงการศึกษาคือกรมธรรมการได้กลับมารวมกับกระทรวงศึกษาธิการอีกวาระหนึ่ง ทั้งนี้เพราะพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่าการศึกษาไม่ควรจะแยกโรงเรียนกับวัด และได้เปลี่ยนชื่อกระทรวงเป็นกระทรวงธรรมการตั้งเดิม พระองค์เจ้าธานีนิวัต ทรงเป็นผู้รับตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงธรรมการ หน่วยงานของกระทรวงธรรมการในช่วงนี้จึงประกอบไปด้วย

¹ กรมวิชาการ, ชุดพัฒนาการทางการศึกษาอันคัมที่ 4, ความเป็นมาของการบริหารการศึกษา, หน้า 84 - 85.

² เรื่องเดียวกัน.

แผนภูมิที่ 16 การแบ่งส่วนราชการกระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2469 - 2472

ที่มา กรมวิชาการ, ความเป็นมาของการบริหารการศึกษา, หน้า 86.

กองบัญชาการกระทรวง

กรมศึกษาธิการ มีกรมย่อยในสังกัดคือ

1. กรมสามัญศึกษา
2. กรมวิสามัญศึกษา
3. กรมตำรา

กรมมหาวิทยาลัย

กรมธรรมการ

พ.ศ.2471 ได้โอนงานจัดการสอนพลศึกษา ซึ่งเดิมขึ้นอยู่กับกองบัญชาการกระทรวงไปขึ้นกรมวิสามัญศึกษา ต่อมา พ.ศ.2473 ได้เปลี่ยนแปลงปรับปรุงหน่วยงานกระทรวงธรรมการออกเป็น

กองบัญชาการกระทรวง

กรมศึกษาธิการ

กรมมหาวิทยาลัย

กรมธรรมการ

กรมวิชาธิการ¹

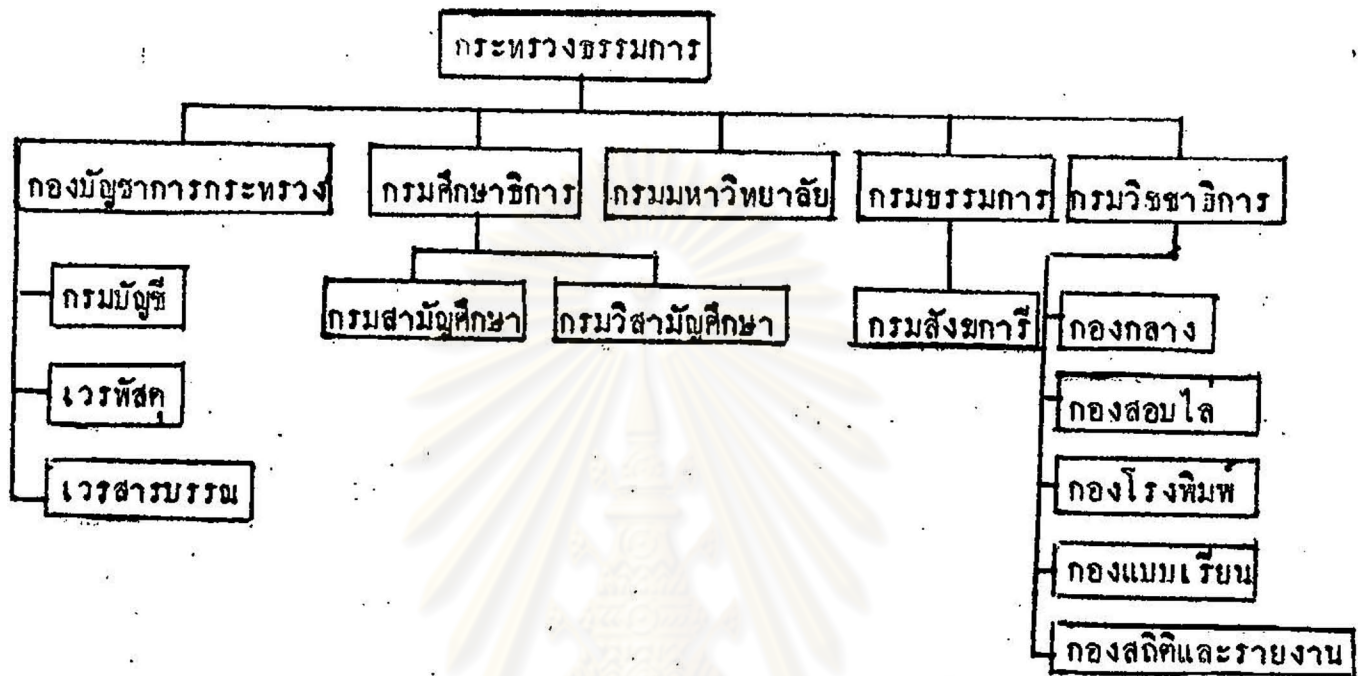
ใน พ.ศ.2473 นี้ ยังได้ตั้งกรมวิชาธิการโดยรวมงานของกรมตำราและงานแผนกอื่น ๆ บางแผนกเข้ามาด้วย ทั้งนี้เพื่อแบ่งหน้าที่ทำการศึกษาเสียใหม่คือ ให้กรมวิชาธิการมีหน้าที่ไปในทางเทคนิค เป็นผู้รักษาและค้นคว้าแบบแผนแห่งการศึกษา ต่างกันกับกรมศึกษาธิการ ซึ่งมีหน้าที่อำนวยการเล่าเรียนของชาติ หรือฝ่ายดำเนินการ ส่วนกรมวิชาธิการทำหน้าที่คล้ายกับเสนาธิการ² โดยแบ่งส่วนราชการ ดังนี้³

¹ จีระพันธุ์ พูลพัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า 81.

² หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 7, ศ.1/26, เปลี่ยนนามกรมตำราเป็นกรมวิชาธิการ, (29 มีค. 2472 - 4 เมย. 2473).

³ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 7, ศ.1/26, สำเนารายงานประชุมอภิรัฐมนตรี ครั้งที่ 44/2472, วันที่ 31 มีนาคม พ.ศ.2472, ข้อ 7.

แผนภูมิที่ 17 การแบ่งส่วนราชการกระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2473

ที่มา กรมวิชาธิการ, ความเป็นมาของกรมบริหารการศึกษา, หน้า 92

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กึ่งกลาง	มีหน้าที่วางแผนพร้อมทั้งควบคุมกิจการของกองต่าง ๆ
กองสถิติและรายงาน	มีหน้าที่ควบคุมสถิติการศึกษา ค้นคว้าแบบแผน ทำรายงาน กระทรวง ควบคุมการห้องสมุดสำหรับประชาชน และของ กระทรวง
กองสอบไล่	มีหน้าที่จัดการสอบไล่ ทั้งโดยลำพังและร่วมมือกับกรรมการ ที่กระทรวงจะไต่ตั้งขึ้นเป็นคราว ๆ ไป รายงานผลการ สอบไล่เทียบความรู้ และพิจารณาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ หลักสูตรของกระทรวงและของผู้อื่น
กองแบบเรียน	มีหน้าที่ตรวจแก้ไข แนะนำและเรียบเรียงตำรา
กองโรงพิมพ์	มีหน้าที่จัดการ โรงพิมพ์ จำหน่าย และรักษาระเบียบ แบบเรียนของกรม ¹

แต่ตามรูปงานจริง ๆ ตามข้อเสนอของพระองค์เจ้าธานีนิวัตจะแบ่งงานของกรม
วิชาการออกแตกต่างกับข้อมูลเอกสารที่อ้างมาแล้วข้างต้น ดังนี้²

- แผนกตรวจและแต่งแบบเรียน
- แผนก Educational Intelligence Bureau กับการเขียนตำรา
- แผนกพิเคราะห์หลัก (Standardisation) ของวิชาการ
- แผนกสอบไล่ซึ่งถือเป็นสถิติอันหนึ่งสำหรับประกอบ Standardisation

¹ กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, "เอกสารของกรมวิชาการ" ความเป็นมา
ของการบริหารการศึกษา, หน้า 93 - 94.

² หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 7, ศ.1/26, หนังสือของพระองค์
เจ้าธานีนิวัต เสนาบดีกระทรวงธรรมการที่ 399/15611, ลงวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ.2472
เสนอมหาเสวกเอก เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ.

จากข้อมูลข้างต้นที่นำมาเปรียบเทียบกัน อาจสรุปได้ว่างานของกรมนี้คืองานทางเทคนิคของกระทรวงธรรมการ¹ พร้อมกันนั้นได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้พระยาเมธาธิบดี (สาทร สุทธเสถียร) เป็นอธิบดีกรมวิชาธิการ (รับพระราชทานเงินเดือน ๆ ละ 1,050 บาท)²

กองกลางอยู่ในความควบคุมของอธิบดี ผู้ช่วยอธิบดีและรองเวรคนหนึ่ง กองโรงพิมพ์ประกอบด้วยนายเวรชั้น 1 และเสมียนอีก 3 คน กองอื่น ๆ มีหัวหน้าแผนกเป็นหัวหน้าและมีอาจารย์ประจำกอง นายเวรชั้น 1 ชั้น 2 รองเวรและเสมียน เฉพาะกองสถิติและรายงานมีอาจารย์ชาวต่างประเทศ 2 ตำแหน่ง และพนักงานแปล 1 ตำแหน่ง³

ต่อมาใน พ.ศ.2474 กรมสามัญศึกษากับกรมวิสามัญศึกษาได้ถูกยุบให้อยู่ในกรมศึกษาธิการ ทั้งนี้เพื่อต้องการตัดทอนรายจ่ายในค่านับบริหารงานบุคคลลง (ธุรการ)⁴ ดังนั้นกรมศึกษาธิการจึงแยกหน่วยงานออกเป็นหน่วยงานในสังกัดได้ 3 ฝ่าย คือ กองบัญชาการ กองตรวจการศึกษากรุงเทพฯ และกองสุขาภิบาลโรงเรียน ดังแผนภูมิที่ 18

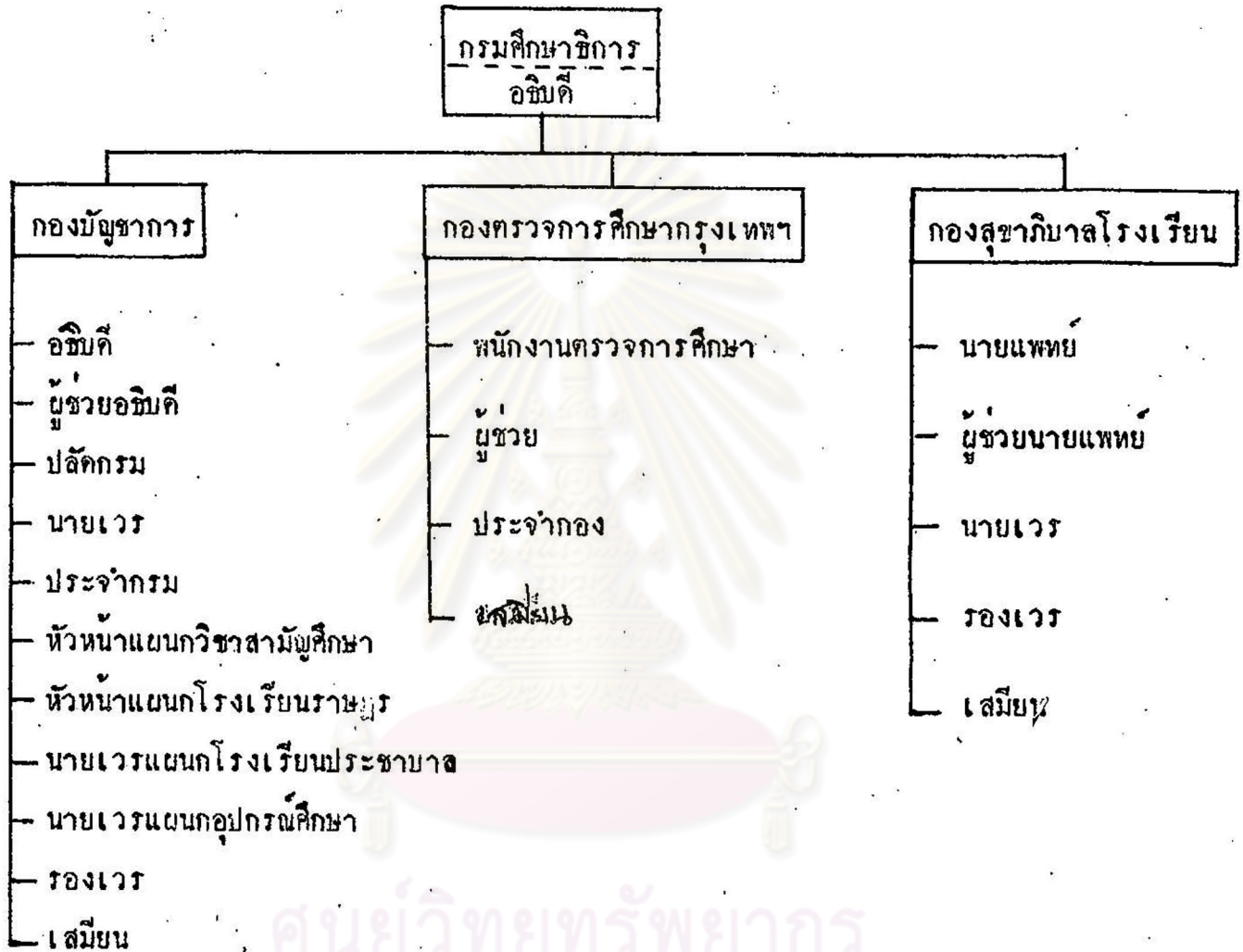
¹ เอกสารเดียวกัน.

² เอกสารเดียวกัน.

³ กรมวิชาการ, ความเป็นมาของการบริหารการศึกษา, หน้า 94.

⁴ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 7, ศ.2/14, หนังสือพระองค์เจ้าธานีนิวัตถึงเจ้าพระยามหิธรราชเลขาธิการ, ที่ 274/12690 ลงวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2474.

แผนภูมิที่ 18 ตำแหน่งหน้าที่ของกรมศึกษาธิการ พ.ศ. 2473 - 2474

ที่มา กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435 - 2507, หน้า 299,
(กรมนี้มีอธิบดีเพียงคนเดียว แต่แยกตำแหน่งให้เห็น)

และกองตรวจการศึกษารุงเทพฯ ยังแบ่งแขวงตรวจการศึกษาดังนี้

แขวงพระนครเหนือ

แขวงพระนครหลวง

แขวงพระนครกลาง

แขวงพระนครใต้

แขวงธนบุรีเหนือ

แขวงธนบุรีใต้

ตัวจักรสำคัญที่ช่วยให้ระบบบริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งในกรุงเทพฯ และในส่วนภูมิภาคเป็นไปด้วยดี คือ เจ้าพนักงานของรัฐบาลผู้มีตำแหน่งที่จะตรวจทั้งระบบบริหารงานในโรงเรียนและทางค่านวิชาการศึกษา ตำแหน่งที่กล่าวถึงนี้คือ หัวหน้ากรมกองต่าง ๆ ในกระทรวงธรรมการ ข้าหลวงตรวจการศึกษาประจำภาค ศึกษาธิการมณฑล ศึกษาธิการจังหวัด พนักงานตรวจการศึกษาประจำแขวง และศึกษาธิการอำเภอ (ในขณะนั้นเรียกว่า ธรรมการมณฑล ธรรมการจังหวัด และธรรมการอำเภอตามลำดับ) และรวมทั้งอุปราช สมุหเทศาภิบาลและข้าหลวง¹ แคมณฑลในกรุงเทพฯ หน้าที่ตรวจการศึกษายังคงเป็นหน้าที่ของพนักงานตรวจการศึกษาประจำแขวง

สำหรับหลักการในการคัดเลือกตำแหน่ง ธรรมการมณฑล ธรรมการจังหวัด เสนาบตีเป็นผู้พิจารณาแต่งตั้ง โดยมีเกณฑ์คือพิจารณาความรู้ ความประพฤติ และประสบการณ์ในการทำงานเป็นหลัก ส่วน ธรรมการอำเภอ ผู้พิจารณาแต่งตั้งเดิมอยู่ในอำนาจของ เสนาบตีกระทรวงธรรมการ ต่อมาได้ยกให้อยู่ในอำนาจของข้าหลวงจังหวัด โดยอนุมัติของสมุหเทศาภิบาล²

สำหรับการคัดเลือกศึกษาธิการอำเภอ ซึ่งอยู่ในอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัดนั้น ได้มีระเบียบการคัดเลือกมีดังนี้

1. ควรเลือกผู้มีความรู้สอบไล่ได้ประโยคครูมูล หรือมีความรู้เทียบเสมอประโยคครูมูลเป็นอย่างต่ำ
2. มีอายุสมควรเป็นผู้ใหญ่ พอจะปกครองครูโรงเรียนประชาบาลในอำเภอนั้น ๆ ได้
3. เป็นผู้มีกำลังวังชาแข็งแรงดี ออกทนต่อการตรากตรำและไม่มีโรคสำคัญประจำตัวอยู่

¹ "พระราชบัญญัติประถมศึกษา 2464" วิทยารบย 21 ตอนที่ 19 (พ.ศ.2463 - 2464), หน้า 1185.

² จีระพันธุ์ พูลพัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า 81.

4. มีความประพฤติเรียบร้อยสมแก่ที่จะเป็นผู้ปกครองของครูโรงเรียน
 ประชาบาล และจะไม่เป็นที่รังเกียจแก่ผู้ปกครองนักเรียน หรือข้าราชการในอำเภอนั้น ๆ

5. ถ้าไม่เป็นการจำเป็นจริง ๆ แล้ว ควรเลือกครูใหญ่โรงเรียนประจำ
 อำเภอนั้น ๆ หรือผู้มีหลักฐานและพวกพ้องวงศ์ญาติที่อยู่ในอำเภอนั้น ๆ เพื่อสะดวกในเรื่อง
 ที่พักอาศัยด้วย และสะดวกแก่หน้าที่ราชการต่อไป

6. เป็นผู้มีความสามารถในหน้าที่การงาน และขยันขันแข็งไม่เกียจคร้าน
 ไม่อ่อนแอต่อการทำงาน ถ้าใครมีความสามารถในการงานเบ็ดเตล็ด และการอาชีพของ
 พลเมืองด้วยยิ่งดี

7. ต้องเป็นผู้ได้รับประโยชน์อยู่แล้วไม่น้อยกว่าเดือนละ 30 บาท
 ถ้าได้รับเพียงเดือนละ 30 บาท ถึง 35 บาท ควรขอให้เป็นที่ไปก่อน ถ้าได้เงินเดือน
 ตั้งแต่ 40 บาทขึ้นไป จึงควรขอให้เป็นที่ศึกษาธิการอำเภอเลย

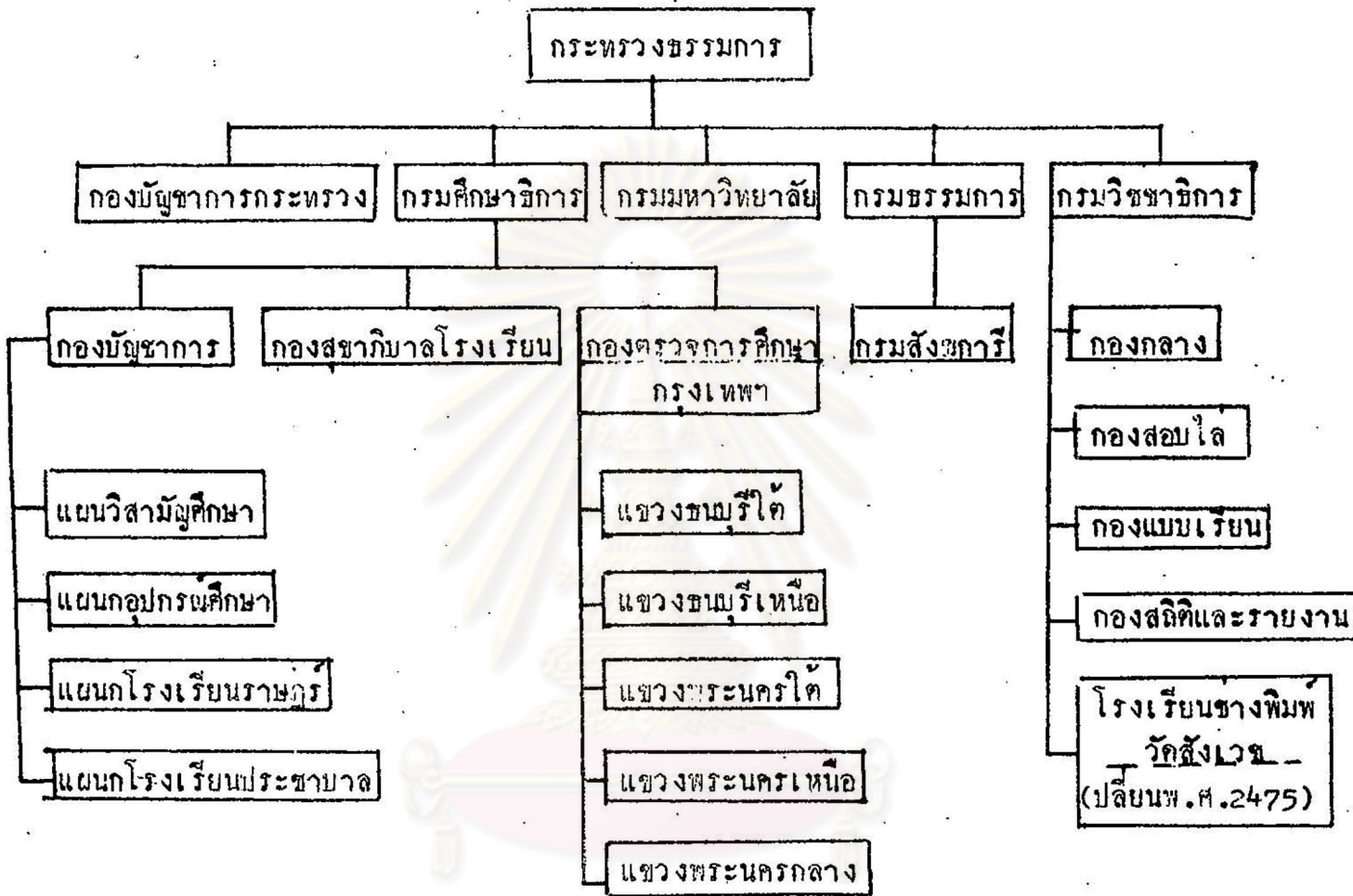
8. ในท้องที่อำเภอนั้น มีโรงเรียนรัฐบาลประจำอำเภอแล้ว และโรงเรียน
 ประชาบาลไม่ต่ำกว่า 5 โรงเรียน

9. กรมการอำเภอใดเอาใจใส่การศึกษามาก และหาเงินบำรุงโรงเรียน
 ประชาบาลได้มาก ให้ขอตั้งศึกษาธิการอำเภอในอำเภอนั้นก่อน

นอกจากนี้ ก็มีข้อที่ควรวินิจฉัยอย่างไรอีก ก็แล้วแต่จังหวัดจะเห็นสมควร ข้อสำคัญ
 อยู่ที่ว่า ศึกษาธิการอำเภอต้องมีความรู้และความสามารถจะจัดการศึกษาประชาบาลให้ได้ดี
 สมความมุ่งหมายของประเทศ เพราะการศึกษาประชาบาลเป็นการศึกษาสำหรับทวยราษฎร์
 นับเป็นส่วนสำคัญสำหรับชาติส่วนหนึ่ง ถ้าจังหวัดตั้งคนที่ไม่เหมาะสมขึ้นแล้ว ภายหลังจะถอนหรือ
 ย้ายเปลี่ยนคนใหม่ก็จะเป็นการลำบากแล้วจะเกิดความหนักใจขึ้นแก่เจ้าหน้าที่ และจะกลายเป็น
 เป็นกุ่มถ่วงความเจริญของการศึกษาในอำเภอนั้นต่อไป ทั้งนี้ให้ถือเป็นระเบียบสำหรับปฏิบัติ
 ราชการ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป . . .¹

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 83 - 84 ซึ่งได้มาจาก "ระเบียบการของตั้งศึกษาธิการ
 อำเภอของมณฑลพายัพ" วิทยากรย, เล่ม 21 ตอนที่ 7 (พ.ศ. 2463 - 2464), หน้า 469 -

แผนภูมิที่ 19 การแบ่งส่วนราชการกระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2474 - 2475

ที่มา กรมวิชาธิการ, ความเป็นมาของกรมบริหารการศึกษา, หน้า 95-96

ในต้น พ.ศ.2475 ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐบาลไคยุมณฑลลง 4 มณฑล เอาไปรวมกับมณฑลต่าง ๆ รวมกันนั้นไคยุมณฑล 10 จังหวัด คงเหลือเพียง 10 มณฑล 70 จังหวัด ดังนั้นผู้บริหารทางการศึกษาคือ กรรมการมณฑลและจังหวัดจึงยุบลงด้วย ต่อมาในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2475 ไคยุมณฑลต่าง ๆ มีโรงเรียนระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา คือ

โรงเรียนประจำอำเภอเมืองบุรีรัมย์ "ภูมิภาคพิสุทธินิ" จังหวัดเมืองบุรีรัมย์

โรงเรียนประจำอำเภอพระประแดง "วัดโพชนครพิศุทธินิ" จังหวัดพระประแดง

โรงเรียนวัดบางกอบัว "เขประสาธน์" จังหวัดพระประแดง

การบริหารงานในระยะที่พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัตเข้ารับงานกระทรวง กรรมการนี้แทบจะไม่มีอะไรใหม่มีแต่ต้องยุบรูปแบบ ยุบหน่วยงาน ตัดรายจ่าย เช่น ตัดรายจ่ายแผนกกรรมการไปเจือจานแผนกครูซึ่งมีมากและจำเป็นกว่า เนื่องจากใน พ.ศ.2470 - 2475 เป็นภาวะวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ประเทศไทยเผชิญอย่างหนักที่สุด¹ จึงจำเป็นมากสำหรับรัฐบาลกลางที่จะวางมาตรการในการประหยัดรายจ่าย โดยการลดข้าราชการและยุบหน่วยงานลง จนกระทรวงพระคลังมหาสมบัติถึงกับมีหนังสือให้กระทรวงกรรมการ เลิกตั้งงบประมาณเพื่อการก่อสร้างอาคารสถานที่ชั่วคราว² และในขณะเดียวกันที่ประชุมเสนาบดีสภาก็ยังไม่เห็นความสำคัญของการลงทุนทางการศึกษาในภาวะที่บ้านเมืองกำลังตกอยู่ในช่วงวิกฤตทางเศรษฐกิจ แม้แต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ก็ยังทรงมีนโยบายลดรายจ่ายเหตุผลข้างต้น³ ของเสนาบดีสภา

¹ เน่งน้อย คิตติรานนท์, "เสนาบดีกระทรวงกรรมการในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์", หน้า 232.

² หจค.หมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 7 ค. 15.1/4, เรื่องงบประมาณแผ่นดิน พ.ศ.2474 พระยาโกมารกุลมนตรีกราบบังคมทูล ลงวันที่ 30 มกราคม พ.ศ.2473.

³ หจค.หมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 7 ค. 15.1/5, เรื่องงบประมาณแผ่นดิน สำเนารายงานเสนาบดีที่ 66/2474, ลงวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ.2474.

แต่อย่างไรก็ตามในระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ.2469 ถึง พ.ศ.2475 เป็นช่วงระยะเวลาที่การศึกษาของชาติได้วางรากฐานค้ำค้ำแต่ปลายรัชกาลที่ 5 มาแล้ว ควรที่จะได้ขยายตัวอย่างเต็มที่ในรัชกาลนี้ แต่กลับเป็นระยะที่ต้องหยุดชะงักความเจริญ ทั้งนี้เพราะเสนาบดีได้แต่บริหารงานในสภาพที่ "พยายามประคองงานมิให้เสียและมีให้ถอยลงไปได้ภายในวงเงินที่ได้อยู่แล้ว"¹ เพราะปัญหาเศรษฐกิจเป็นประการสำคัญ ประกอบด้วยความเกรงพระทัยของเสนาบดีกระทรวงธรรมการ ที่เข้ารับงานอยู่ในท่ามกลางเสนาบดี ซึ่งเป็นพระญาติพระวงศ์ ที่มีวิญญูติอาวโสกว่า² การเป็นเสนาบดีกระทรวงธรรมการของพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัตได้สิ้นสุดลงอย่างฉับพลัน ภายหลังที่เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย ซึ่งต่อมาคำว่าเสนาบดีก็ได้สิ้นสุดลง คำที่มาแทนคือ รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ นับแต่ พ.ศ.2475 เป็นต้นมา

3.2 สถานภาพของครู

ต่อมาใน พ.ศ.2471 ได้มีพระบรมราชโองการตราพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช 2474 ขึ้น พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้นำเอาหลักการของระบบคุณธรรมมาใช้เป็นหลักในระเบียบข้าราชการพลเรือนไทยอย่างแท้จริง³ นับว่าเป็นความก้าวหน้าในด้านการบริหารอย่างมากในระบอบนั้น นับว่าพระมหากษัตริย์ไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชได้ทรงมองเห็นการณ์ไกล⁴ หลักสำคัญที่พระราชบัญญัติก็คือ ได้นำเอาระบบคุณธรรม

¹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 7, ศ.2/4, พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าธานีนิวัตกราบบังคมทูล, ลงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2473.

² แน่งน้อย ติตติรานนท์, "เสนาบดีกระทรวงธรรมการในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช", หน้า 243.

³ สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหารงานบุคคลแบบใหม่, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2516), หน้า 18.

⁴ เกษม สุวรรณกุล, การบริหารงานบุคคลตามระบบคุณวุฒิ, เอกสารประกอบการบรรยายในวิชาหลักบริหารงานบุคคล บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518 (อัครสำเนา), หน้า 3.

หรือคุณวุฒิมาใช้โดยการสอบแข่งขันบรรจุเข้ารับราชการ พร้อมกันนั้นก็มีการดำเนินการขึ้น
ชุดหนึ่ง เรียกว่า "กรรมการรักษาพระราชบัญญัติ" (ก.ร.พ.) เป็นผู้ดำเนินการสอบและ
อีกประการหนึ่งของพระราชบัญญัตินี้ ยังได้เน้นในด้านการรับคนเข้ารับราชการและส่งเสริม
อาชีพข้าราชการโดยมีกฎหมายรับรองถึงความว่า ". . . ให้เป็นไปในทางเลือกสรรผู้มี
ความรู้และความสามารถเข้ารับราชการ เป็นอาชีพ ไม่มีกังวลค่าย การแสวงหาผลประโยชน์
ในทางอื่น ๆ . . ." ¹ และให้ความหมายของข้าราชการพลเรือนไว้ในมาตรา 4 อีกว่า
". . . ข้าราชการพลเรือนหมายความว่า ผู้ซึ่งได้รับตำแหน่งแต่งตั้งให้เข้ารับราชการใน
กระทรวงทบวงกรมแผ่นดินฝ่ายพลเรือน เว้นข้าราชการฝ่ายตุลาการ และให้รวมทั้งข้าราชการ
ฝ่ายพลเรือนในกระทรวงกรมการ . . ." ²

ฉะนั้นข้าราชการครูสังกัดกระทรวงกรมการ จึงมีฐานะเป็นข้าราชการพลเรือน
และเป็นข้าราชการพลเรือนที่มีฐานะทางอาชีพที่มั่นคงยิ่งขึ้นกว่าเดิม

ประเภทของข้าราชการตามพระราชบัญญัตินี้ได้แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

ข้าราชการพลเรือนสามัญ

ข้าราชการพลเรือนวิสามัญ

และเสมียนพนักงาน

ข้าราชการพลเรือนสามัญแบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ ข้าราชการพลเรือนชั้นสัญญาบัตร
และชั้นราชบุรุษ ส่วนชั้นยศกำหนดดังนี้ ³

1 "พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช 2471," ราชกิจจานุ-
เบกษา, เล่ม 45 (23 กุมภาพันธ์ 2471), หน้า 293.

2 เอกสารเดียวกัน.

3 เอกสารเดียวกัน, หน้า 295.

ชั้นสัญญาบัตร

มหาอำมาตย์เอก

มหาอำมาตย์โท

มหาอำมาตย์ตรี

อำมาตย์เอก

อำมาตย์โท

อำมาตย์ตรี

รองอำมาตย์เอก

รองอำมาตย์โท

รองอำมาตย์ตรี

ชั้นราชบุรุษ

ราชบุรุษ [หมายถึงข้าราชการชั้นประทวนในปัจจุบัน]

พระราชบัญญัติฉบับนี้ถึงแม่ว่าจะมีส่วนช่วยยกฐานะของครูให้ทัดเทียมอาชีพอื่น ๆ ก็ตาม แต่ก็มีระยะเวลาที่สั้นอย่างมาก ต่อมาภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ.2475 แล้ว ชั้นยศที่กำหนดไว้จึงได้ถูกยกเลิกไปโดย "พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2476"

3.3 การจัดระบบการเงินเพื่อการศึกษา

เมื่อเสนาบดีกระทรวงธรรมการมีความเห็นว่า ". . . การเร่งรัดการศึกษา
มากไป (เท่าที่ดำเนินมา) ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ของชาติ เพราะเห็นว่าเท่าที่ดำเนินมา
กระทำตามแบบชนชาติยุโรป โดยเฉพาะการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา. . ." ¹ เสนาบดีที่มีความ
เห็นว่าขยายตัวมากเกินไป จนการศึกษาในระดับอุดมศึกษาไม่สามารถจะรับไว้ได้เป็นการสูญเสีย
งบประมาณแทนที่จะนำมาบำรุงกิจการระดับประถมศึกษาให้มีปริมาณและคุณภาพ ดังข้อเขียน
ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ว่า

¹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ป. 1.3/27, แฟ้ม 32, เอกสารส่วนพระองค์
คำร่างราชานุญาต: เรื่องบันทึกโครงการศึกษาของเสนาบดีกระทรวงธรรมการ, วันที่ 14
กุมภาพันธ์ พ.ศ.2473.

. . . ปัญหาสำคัญในการศึกษาของประเทศไทย ซึ่งทางการจะต้องคัดลึนใจ แต่เบื้องต้นนั้น อยู่ที่ว่าจัก "แผนเส้นราบ" หรือ "แผนเส้นค้ง" ความเร่งร้อน ที่ต้องการคนเข้ารับราชการในตำแหน่งสำคัญ และในงานเทคนิค ซึ่งประเทศจคใหม่ จะต้องรับจำ กับความรักสงบของประชาชนโดยทั่วไปสนับสนุนให้ใช้แผนเส้นค้ง แต่ วิทยาลัยและโรงเรียนอุดมศึกษาจักได้แพงทั้งจะต้องจัดฐานรับให้แข็งแรง คือมี โรงเรียนประณมมัธยมเลี้ยงเพียงพอ การเงินซึ่งอัครคคอยู่มากเข้ามาหักล้างให้จค ไปในทางแผนเส้นราบ. . .¹

เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทยจึงมีผลทำให้กระทบกระเทือนต่อระบบ การศึกษาคด้วย เนื่องจากธรรมชาติของงานการศึกษานี้มีแต่บจ่ายอยู่ทางเดียวเสียส่วนมาก และเป็นกรจ่ายที่ไม่เห็นผลในทันทีทันใด เช่นกิจการอื่น ๆ จึงมีผู้กล่าวว่า "พระวรวงศ์เชอ พระองค้เจ้าชานีนิวัตทรงเป็นเสนาบดีในระยะที่ฝนแล้ง"² การบริหารงานคังกล่าวข้างค้น จึงมีแต่ยุบหน่วยงาน คักรายจ่าย ครุสอนก็มีมาก และไม่ได้ขึ้นเงินเคื่อนมานานแล้ว ยิงใน พ.ศ.2470 - 2475 ยิงมีปัญหาคหนัก ทรวงธรรมการคองวางมาตรการประหยคคอย่าง น้กขึ้น ช้รายทรวงพระคคลังมหาสมบัติได้เขามารวยอำนาคทางการเงินของทรวง ธรรมการไปอึก³ โดยทรวงพระคคลังมหาสมบัติได้เขามามีบทบาทในเรื่องเงินศึกษาพลี

¹ เจ้าพระยาธรรมศักคิมนตรี, (สนัน เทพหัสคิน ณ อยุธยา), บทประพันธ์บางเรื่อง ของเจ้าพระยาธรรมศักคิมนตรี, อนุสรณ์ในงานศพนายครรชค เทพหัสคิน ณ อยุธยา ณ วัดชาคูทอง, วันที่ 18 มกราคม พ.ศ.2514 (พระนคกร : โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2514), หน้า 165.

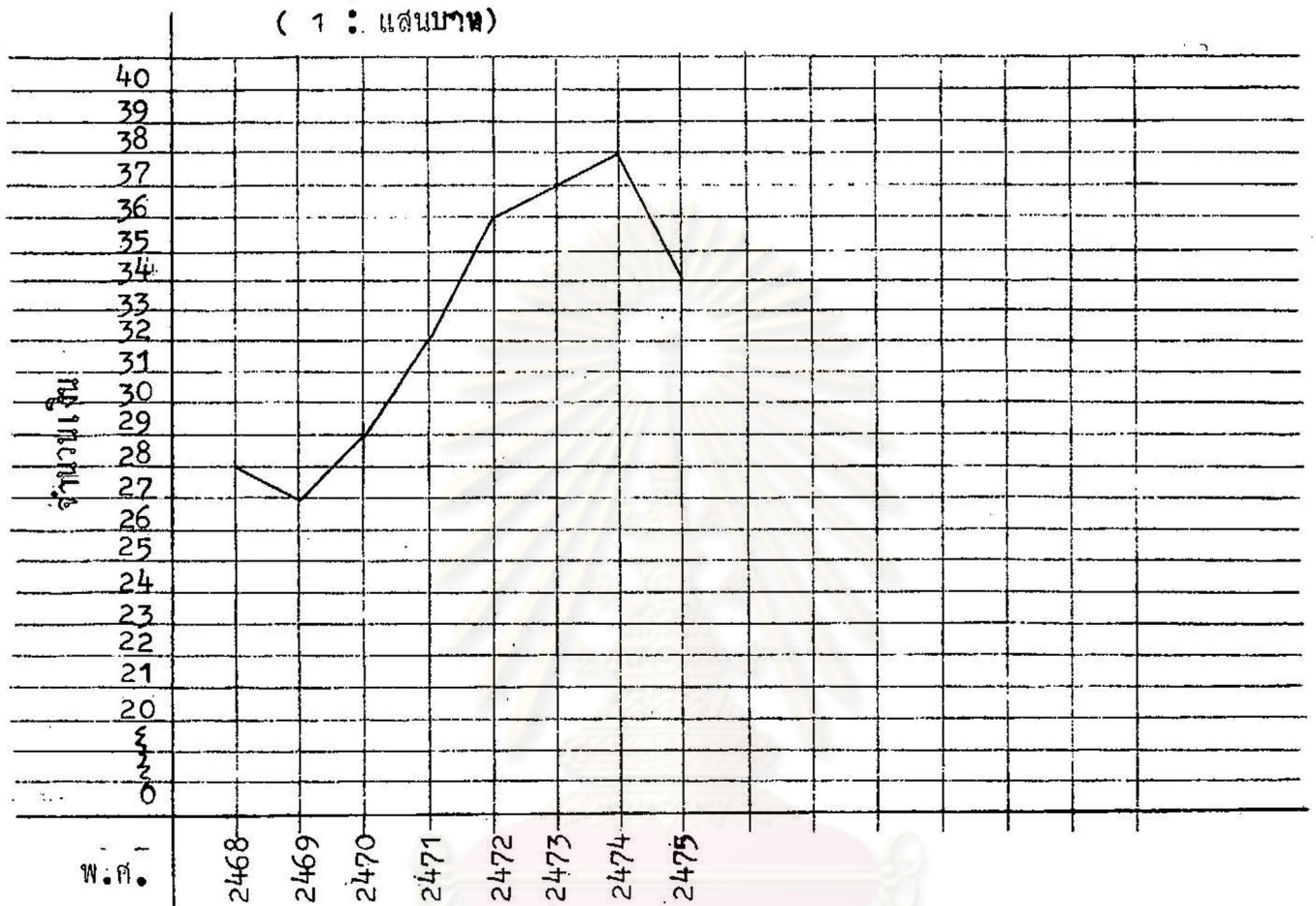
² ม.ล.ปิ่น มาลากุล, การศึกษาสมัยที่มหาอำมาตย์เอกพระวรวงศ์เชอ พระองค้ เจ้าชานีนิวัตทรงเป็นเสนาบดีทรวงธรรมการ, หน้า 6.

³ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 7, ป. 1.3/55 รายงานประชุม สภาการคคลัง, วันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2471.

ตารางที่ 42. รายจ่ายแผ่นดินในงบประมาณปกติ พ.ศ.2469 - 2475
(ล้านบาท)

กระทรวง	พ.ศ. 2469	พ.ศ. 2470	พ.ศ. 2471	พ.ศ. 2472	พ.ศ. 2473	พ.ศ. 2474	พ.ศ. 2475	คิดเป็น ร้อยละ
กลาโหม	12.6	12.6	12.6	12.6	10.8	10.3	10.9	20.00
ทหารเรือ	4.5	4.5	4.5	4.5	3.8	3.5	—	7.15
การต่างประเทศ	1.4	1.3	1.3	1.3	1.2	1.2	0.8	2.05
พระคลังมหาสมบัติ	6.7	6.7	7.0	7.0	6.7	7.3	6.2	11.55
มหาดไทย	13.8	15.9	17.4	19.4	19.00	19.1	15.3	29.05
ยุติธรรม	4.8	3.0	3.0	3.0	3.0	2.9	2.6	5.04
ธรรมการ (ศึกษาธิการ)	2.7	2.9	3.2	3.6	3.7	3.8	3.4	5.60
คมนาคม	11.9	5.7	6.5	2.4	9.4	8.2	5.8	12.10
เกษตรราชการ	3.8	3.8	4.4	4.4	4.5	4.6	3.3	6.98

ที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 7 แฟ้ม ค. 15.1/1-5
งบประมาณประจำปี พ.ศ.2468 - 2475.

ภาพที่ 3 รายจ่ายแผ่นดินในงบประมาณของกระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2468-2475
 ที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 7 แฟ้ม ค. 15.1/1-5
 ใช้งบประมาณประจำปี พ.ศ. 2468 - 2475

ซึ่งมีช่องทางด้านมัธยมศึกษา เป็นงบประมาณของการศึกษาประชาบาล (ระดับประถมศึกษา) แต่ก็มีผลกระทบกับงบประมาณของกระทรวงธรรมการในยอดใหญ่ ดังตารางที่ 42 ปรากฏในบันทึกของเสนาบดีกระทรวงธรรมการ เป็นทำนองว่า เมื่อเสนอโครงการเข้าไปในที่ประชุมเสนาบดีสภา ก็มักจะถูกกล่าวหาว่าวางโครงการที่จะจ่ายมากขึ้น ขอให้กระทรวงธรรมการเปลี่ยนโครงการใหม่ โดยถูกกระทรวงพระคลังมหาสมบัติโยกโย้ให้เปลี่ยนโครงการใหม่ นับว่าทำให้เสียเวลาในการทำโครงการอื่น เช่น การยื่นของบประมาณ พ.ศ.2473 จนต้องเว้นโครงการไปคิดเอาใหม่ พ.ศ.2474¹ เสนาบดีจึงบริหารงานภายในวงเงินที่ได้รับมา เพียงเพื่อประคองงานการศึกษาให้ทรงอยู่มีให้ทุกคนเท่านั้น² ดังบทประพันธ์ของครูเทพเจ้าพระยาธรรมศุกคิมันตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ได้เขียนเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ.2471 มีตอนที่เกี่ยวกับการศึกษาว่า

...การจ้กจ้อรากแล้ว	ยังหลัง คาถา
เรียนสำเร็จรูปเรือนคัง	อยู่ได้
แผนชาติสำเร็จรูปหลัง	คังพระราช ประสงค์เทอดู
สิทธิราษฎร์รัฐให้	เฟื่องหล้าฟ้าดิน
ทุนสินมายมากแม่	เสียกาย
งานกึ่งอนหงอกลาย	ปลกเปลี่ย
ทุกประเทศทั้งหลาย	จ่ายเพื่อการเรียน
เทียบส่วนสยามค่าเคี้ย	ตรวจคองมองเห็น . . . ³

¹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 7, ศ.2/4, พระวรราชโอรส .พระองค์เจ้าธานีนิวัตกรมบังคมทูล ลงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2473.

² เอกสารเดียวกัน, ส่วนเรื่องเงินศึกษาพลี ฎีกาจาก แนน้อย ติตติรานนท์, "เสนาบดีกระทรวงธรรมการในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์" หน้า 237-245 มีรายละเอียดพอควร.

³ เจ้าพระยาธรรมศุกคิมันตรี, โคลงกลอนของครูเทพ, เล่ม 1 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุภา, 2515), หน้า 189.

ตารางที่ 43. แสดงการประมาณรายได้รายจ่ายของกระทรวงพระคลังฯ ในแต่ละครั้ง พ.ศ.2469 - 2475 (ล้านบาท)

การประมาณรายได้รายจ่าย ครั้งที่	งบประมาณ	2469	2470	2471	2472	2473	2474	2475
1	รายได้	91.0	100.5	100.6	106.2	106.4	88.6	71.0
	รายจ่าย	94.8	99.5	85.6	98.3	103.8	110.1	79.5
2	รายได้	91.0	100.5	100.6	106.2	106.5	94.8	74
	รายจ่าย	98.0	84.7	99.9	99.3	102.1	94.3	79
3	รายได้	94.0	100.5		106.4	106.5		
	รายจ่าย	99.0	100.0		106.2	106.5		
4	รายได้	94.0						
	รายจ่าย	100.2						
5	รายได้	94.0						
	รายจ่าย	99.0						
อนุมัติงบประมาณรายได้		94.0	100.5	100.6	106.4	106.5	94.8	74.8
อนุมัติงบประมาณรายจ่าย		93.7	100.0	99.9	106.2	106.5	94.3	74.4

ที่มา มยุรี นกยูงทอง, "ปัญหาเศรษฐกิจของไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2468 - 2477)," หน้า 86. ซึ่งรวบรวมมาจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 7, ค. 15.1/1 - 5 และ MF RFA.B.E.2469 - 2474 (1926 - 1931) ตัวเลขอนุมัติทั้งรายได้และรายจ่ายตรงกับตัวเลขใน SYB B.E. (1937 - 1938).

4. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาทางค่านมัธยมศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ปัญหางบประมาณ

ปัญหางบประมาณรายจ่ายของแผ่นดินมีผลกระทบกระเทือนกิจการบริหารและการดำเนินงานของกระทรวงต่าง ๆ มาก ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่กระทรวงพระคลังฯ งบประมาณรายไค้ต่ำ แต่กระทรวงต่าง ๆ งบประมาณรายจ่ายไว้สูง จึงทำให้งบประมาณแผ่นดินเกิดเงินขาด ซึ่งวิธีแก้ไขคือรัฐบาลจำต้องตัดทอนงบประมาณรายจ่ายในแต่ละปีให้น้อยลง ดังจะเห็นได้จากกระทรวงพระคลังฯ ต้องตัดงบประมาณทั้งรายไค้และรายจ่ายหลายครั้ง (ดูตารางที่ 43)

ภัยเหตุนี้กระทรวงธรรมการจึงยอมไค้รับผลกระทบกระเทือนไปไค้ยเช่นเดียวกับกระทรวงอื่น ๆ ดังเช่น พ.ศ.2469 ไค้รับจึง 2,800,638 บาท จะเห็นไค้ว่างงบประมาณของกระทรวงธรรมการ พ.ศ.2469 ถูกตัดต่ำกว่าปีก่อนถึง 91,481 บาท คิดเป็นร้อยละ 3.5 ใน พ.ศ.2474 ไค้รับงบประมาณ 3,812,317 บาท ลดลงกว่า พ.ศ.2473 ถึง 33,156 บาท คิดเป็นร้อยละ 5.37 และใน พ.ศ.2475 ถูกตัดงบประมาณคิดเป็นร้อยละ 19.4 คิดเป็นเงินถึง 75,756 บาท¹ (ดูตารางที่ 42 ประกอบ)

จากตัวเลขดังกล่าวนี้ไค้กลายเป็นปัญหาสูงโโขที่มีผลต่อกระทรวงธรรมการ เป็นอันมาก ที่มีหน้าที่จัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ ส่วนระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษานั้นไค้รับผลกระทบกระเทือนมากกว่าระดับประถมศึกษา เพราะนโยบายในการจัดการศึกษาของกระทรวงธรรมการในช่วงนี้จะจัดการศึกษาของชาติตามแผนเส้นราบ (คือส่งเสริมขยายการศึกษาระดับ

¹ มยุรี นกยูงทอง, "ปัญหาเศรษฐกิจของไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2468 - 2477)" (ปริญญาานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 94, 96 และ 110 - 119).

ประถมศึกษา) แทนที่จะจัดการศึกษาตามแผนเส้นตั้ง¹ (คือส่งเสริมระดับมัธยมและอุดมศึกษา) ทั้งนี้ก็เพราะเสนาบดีกระทรวงธรรมการเห็นว่า การบริหารค่านมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ต้องใช้จ่ายเงินมากเกินไป² ไม่เหมาะในยามที่บ้านเมืองอยู่ในภาวะที่การเงินอึดอัดอยู่แล้ว นั่นคือ กระทรวงธรรมการได้พยายามหันมาส่งเสริมกิจการค่านการศึกษาประชาบาลให้เจริญก้าวหน้าทั่วทั้งประเทศเพื่อขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับประถมศึกษาออกสู่ประชาชนโดยทั่วกัน แทนที่จะมุ่งส่งเสริมให้คนทั้งประเทศมุ่งสู่ประจุมหาวิทยาลัย ทั้ง ๆ ที่เมืองไทยเป็นเมืองที่มีพลเมืองโดยส่วนรวมแล้ว ยี่สิบอาชีพการ เกษตรกรรมเป็นหลัก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา), บทประพันธ์บางเรื่อง ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี, หน้า 165.

² เรื่องเดียวกัน.